

Staat van de rijksverantwoording 2025

Nu presteren voor de toekomst

2026

Algemene
Rekenkamer

Inhoud

Nu presteren voor de toekomst | 3

1. **Introductie: context en kerncijfers** | 8
2. **Resultaten van geld en beleid (CW 7.16)** | 13
3. **Bedrijfsvoering (CW 7.12-7.15)** | 18
4. **Geld gecontroleerd (CW 7.12-7.15)** | 26
5. **Hoogrisicolijst: onbekende rekening voor huidige en toekomstige generaties** | 36
6. **Toekomst: de blik op de lange termijn en presteren op de korte termijn** | 38
7. **Reactie ministers** | 40

Bijlagen | 44

Bijlage 1 Over het verantwoordingsonderzoek en duiding verschillen

EMU – rijksrekening | 44

Bijlage 2 Overzicht fouten en onzekerheden rijksrekening | 46

Bijlage 3 Tolerantiegrensoverschrijdingen begrotingshoofdstukken | 47

Bijlage 4 Literatuur | 49

Nu presteren voor de toekomst

Met genoegen bieden wij u, op de derde woensdag van mei, het verantwoordingsonderzoek 2025 aan. Ons verantwoordingsonderzoek bestaat dit jaar uit 23 rapporten, voor alle ministeries inclusief fondsen. Onder deze 23 rapporten vallen ook deze *Staat van de rijksverantwoording*, onze op verzoek van de Tweede Kamer tot stand gekomen Hoogrisicolijs en een onderzoeksrapport over het gebruik van evaluaties door de Tweede Kamer. Zoals de Comptabiliteitswet dat voorschrijft, vindt u in de rapporten onze oordelen over maatschappelijke resultaten van geld en beleid voor burgers en bedrijven (CW 7.16), over de bedrijfsvoering (CW 7.12-7.15) en de (financiële) verantwoordinginformatie waaronder de rechtmatigheid (CW 7.12-7.15) bij ministeries.

Verklaring van goedkeuring met kanttekening

Verklaring van goedkeuring

Wij verlenen goedkeuring aan de rijksrekening en -saldibalans die zijn opgenomen in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2025. Van de € 377,5 miljard aan uitgaven is 99,46% rechtmatig en kloppen de cijfers. Voor de ontvangsten van € 388,5 miljard geldt dat voor 99,98%. Van de € 504,0 miljard aan verplichtingen is 98,67% rechtmatig en kloppen de cijfers.

Gegeven de overschrijding van de tolerantiegrens bij de verplichtingen, de omvang van de fouten en onzekerheden bij de afgekende voorschotten en de onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten, plaatsen wij een kanttekening bij onze goedkeuring. De rijksrekening en -saldibalans voldoen aan de verslaggevingsvereisten en zijn rechtmatig tot stand gekomen, met uitzondering van de overschrijding van de tolerantiegrens voor fouten en onzekerheden bij de verplichtingen. De rijksrekening sluit aan op de verantwoordingsstaten in de jaarverslagen over 2025 en de rijksaldibalans op de saldi-balansen daarin. Wij verlenen deze goedkeuring onder voorbehoud dat het parlement de slotwetten aanneemt die bij de rijksrekening horen.

Op basis van onze controle stellen wij de verklaring van goedkeuring op. Dit is de grondwettelijke taak van de Algemene Rekenkamer. In de Comptabiliteitswet is die taak nader uitgewerkt. Door deze grondwettelijke bepaling kan de Algemene Rekenkamer de rekening niet afkeuren. In uitzonderlijke situaties kunnen wij de goedkeuring wel aanhouden. We kunnen ook een aantekening maken, nadat we bezwaar hebben gemaakt. Die opties stellen ons in staat om kwesties van bijzonder belang nadrukkelijk bij beide kamers van de Staten-Generaal onder de aandacht te brengen. Het parlement kan deze kwesties dan aan de orde stellen, voordat het de ministers decharge verleent – dat betekent ontheffen van hun verantwoordelijkheid over het financieel beheer van het afgelopen jaar.

Kanttekening bij onze verklaring van goedkeuring

Wij plaatsen dit jaar een kanttekening bij onze verklaring van goedkeuring. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- onzekerheden van € 3,6 miljard bij directe gunningen door de minister van Defensie;
- onzekerheden van € 4,4 miljard bij de financiering van de Wajong-uitkeringen door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW);
- onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten, samenhangend met tekortkomingen in het M&O-beleid (misbruik en oneigenlijk gebruik) voor doelgroep mkb en EU btw e-commerce. Deze onzekerheid is niet in geld uit te drukken.

De rechtmatigheid van de ontvangsten en uitgaven is over het geheel genomen op orde. Fouten en onzekerheden blijven binnen de door het parlement gestelde tolerantiegrens van 1%. Bij de verplichtingen is dat

niet het geval: daar wordt de tolerantiegrens van 1% overschreden. Daar constateren wij onzekerheden bij de inkopen door de minister van Defensie. Voor de afgerekende voorschotten hebben we geen formele tolerantiegrens. Maar dit jaar hebben wij daarbij omvangrijke fouten en onzekerheden geconstateerd. Die volgen met name uit het toezicht op de rechtmatigheid van Wajong-uitkeringen door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Bij de ontvangsten hebben we een onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten. Die hangt samen met tekortkomingen in het M&O-beleid voor doelgroep mkb en EU btw bij e-commerce. **Daarom geven wij in deze Staat van de rijksverantwoording een verklaring van goedkeuring met kanttekening bij de rijksrekening en -saldibalans** (die zijn opgenomen in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2025).

Context

Dit verantwoordingsonderzoek gaat over 2025, het jaar dat het kabinet-Schoof ruim een half jaar demissionair functioneerde. Wij steunen de onverkorte inzet van het parlement voor verantwoording en transparantie over overheidsprestaties en om lessen te trekken uit wat beter had gekund.

Positieve ontwikkelingen

Een aantal positieve ontwikkelingen uit dit verantwoordingsonderzoek en het tegelijkertijd gepubliceerde dashboard *Blik op Nederland* is het vermelden waard. Zo blijkt uit het dashboard dat het aantal mensen in armoede is gedaald en de arbeidsparticipatie is gestegen. Het kabinet heeft bovendien een aantal goede resultaten geboekt; zo heeft het bijvoorbeeld de Nationale Zorgreserve van 5.000 reservisten in de zorg opgezet. Het kabinet is – in samenwerking met TenneT – goed voorbereid op incidenten op het hoogspanningsnet. Verder zijn verscheidene onvolkomenheden – tekortkomingen

in de bedrijfsvoering – opgelost voor de reguliere inkoop. Dit geldt ook voor tekortkomingen als het toezicht op rijksbreed IT-beheer. De uitgaven (€ 377,5 miljard) en ontvangsten (€ 388,5 miljard) zijn bovendien binnen de door het parlement gestelde tolerantiegrens van 1% onrechtmatigheid gebleven.

Veel kortetermijndoelen niet gehaald, langetermijndoelen uit zicht

Toch is onze hoofdconclusie dat Nederland veel doelen die het zich voor de korte termijn had gesteld, niet heeft gehaald. Zo is het gewenste aantal nieuwe woningen en flexwoningen niet gehaald. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening gaf in 2025 minder dan de helft van het beschikbare budget voor woningbouw uit, terwijl het aantal beschikbare woningen ver onder de vraag ligt. Veel doelen voor de lange termijn zijn bovendien uit zicht. Zo is de stikstofproblematiek niet opgelost en is de afgesproken CO₂-afname voor 2030 met het huidige beleid inmiddels buiten bereik. Het kabinet kwam zijn beloften niet na.

Goede bedrijfsvoering is belangrijk als basis om te presteren

Als resultaten uitblijven, heeft dat vaak te maken met gebrekkige en trage besluitvorming en problemen in de uitvoering. Een goede bedrijfsvoering biedt waarborgen om ondoelmatige besteding van belastinggeld te voorkomen. Een voorbeeld zijn de regels voor inkopen en aanbesteden. Naast doelmatige besteding van belastinggeld, bewaken die regels ook eerlijke concurrentie. Een ander voorbeeld van goede bedrijfsvoering is de regelgeving over de omgang met persoonsgegevens en cybersecurity. Die regels bewaken de privacy van burgers en maken de overheid minder kwetsbaar voor invloeden van buitenaf.

Snel en zorgvuldig: extra besteden en lessen trekken

Soms is de nood hoog en wordt snel handelen van de overheid gevraagd. Zeker in de huidige geopolitieke ontwikkelingen is er dan geen andere keuze dan in hoog tempo lessen te trekken en bij te sturen. Bij hoge nood kunnen de overheidsuitgaven kwetsbaar zijn voor misbruik. Dat is een belangrijke les die we hebben geleerd uit de coronacrisis. Maar snel en zorgvuldig kunnen hand in hand gaan. Wetten en regels bieden daarvoor voldoende ruimte. Dat geldt voor de aanbestedingsregels, de mogelijkheid van extra supplementaire begrotingen en opties om het parlement snel te kunnen informeren en consulteren als het landsbelang daarom vraagt. De coronacrisis is voorbij. Maar ook nu zien we toenemende druk om snel te investeren in mensen en middelen om Nederland veilig te houden. Veiligheid is dit jaar een belangrijk thema in het verantwoordingsonderzoek. We kijken bijvoorbeeld naar de uitgaven door de minister van Defensie.

Ernstige tekortkomingen en een verkokerde overheid

We constateren een aantal ernstige onvolkomenheden – ernstige tekortkomingen in de bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld bij de beveiliging van militaire objecten bij het ministerie van Defensie en bij de coördinatie van prestaties in de strafrechtketen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV). Verder constateren we dat het maar de vraag is of de integrale regie en sturing op de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden (Ministeries van JenV en BZ, 2023) voldoende van de grond komt, doordat we verkokering zien in de implementatie en uitvoering.

We zien bovendien regelmatig dat het gebruik van uitzonderingsbepalingen in de aanbestedingsregelgevingen onvoldoende wordt onderbouwd. Ook zien we dat de overheid tekortschiet bij informatiebeveiliging.

Veel zaken duren (te) lang

We constateren in ons verantwoordingsonderzoek veelvuldig dat het lang duurt om tekortkomingen op te lossen en dat doorlooptijden in de uitvoering lang zijn. Neem bijvoorbeeld het oplossen van onvolkomenheden: van de 42 onvolkomenheden bestaat een kwart al 5 jaar of langer. En projecten lopen vaak jaren uit de planning, bijvoorbeeld bij Defensie. Bij de Belastingdienst is de planning van de modernisering van IT verder uitgesteld. In de strafrechtketen worden de normen voor doorlooptijden niet gehaald. In de afhandeling van asielaanvragen bij de IND zien we achterstanden bij meer dan 50.000 dossiers. Andere vertragingen zijn zichtbaar bij de hersteloperatie naar aanleiding van de toeslagenaffaire. Het tempo van de afhandeling van aardbevingsschade in Groningen neemt overigens juist toe.

Niet minder rijkspersoneel door taakstelling

De taakstelling van -22% rijksambtenaren die het kabinet-Schoof zichzelf had opgelegd, is in 2025 niet vertaald naar vereenvoudiging van werk of een daling van het aantal rijksambtenaren. Ze heeft wel een financiële doorvertaling gekregen, in de vorm van een bezuiniging voor de korte termijn van € 1 miljard voor ministeries en uitvoeringsorganisaties. Het aantal rijksambtenaren is in 2025 licht toegenomen. Het is onzeker of het aantal fte uiteindelijk zal afnemen. Het kabinet heeft namelijk geen doelen gesteld voor de omvang van de rijksoverheid.

Veiligheidsstrategie: onze bevindingen komen samen

De overheid gaat meer publiek geld besteden aan en belasting heffen voor veiligheid. Dan moet de inzet zijn dat dat zo doeltreffend, doelmatig en rechtmatig mogelijk gebeurt: meer veiligheid voor je euro. In dit

verantwoordingsonderzoek focussen we dan ook op de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden en een aantal daaraan gerelateerde bestedingen. Conclusies die wij trekken in ons verantwoordingsonderzoek en in onze andere onderzoeken, zien we samenkomen in de onderzoeken die betrekking hebben op de Veiligheidsstrategie. Doelen worden niet gehaald, de bedrijfsvoering schiet tekort, we zien verkokering en uitvoeringsproblemen.

Veiligheidsstrategie: papier versus praktijk

De Veiligheidsstrategie is op papier een waardevol instrument om dreigingen in samenhang te bezien en een nationaal veiligheidsbeleid te bevorderen. Maar directe resultaten in de praktijk zien we nog maar weinig. Wij realiseren ons dat veiligheid een weerbarstig vraagstuk is. We zien in onze onderzoeken dat het Rijk in een aantal opzichten nog niet klaar is voor een acute toename van dreiging. Dat zien we bijvoorbeeld bij strategische voorraden voor Caribisch Nederland, bij de veiligheid van de Noordzee en bij screening van asielzoekers en nareizigers op signalen van terrorisme. In de bedrijfsvoering zien we een toename van tekortkomingen voor sturing en beheersing, die ook betrekking hebben op veiligheid. Het gaat dan bijvoorbeeld om de coördinatie van de strafrechtketen. Wat onze financiële oordelen betreft: de minister van Defensie heeft bij inkopen gebruikgemaakt van directe gunningen. Deze zijn onvoldoende onderbouwd. Daardoor is het onzeker of het geld volgens de regels is besteed. Wat we wel zien is dat er voor het ministerie van Defensie budget is vrijgemaakt. Bij andere (veiligheids-) opgaven, zoals op het gebied van infrastructuur, lijkt er weinig geld beschikbaar om de problemen aan te pakken. Daar ligt mogelijk een onbekende rekening voor huidige en toekomstige generaties.

Hoogrisicolijst; onbekende rekening voor huidige en toekomstige generaties

De maatschappelijke resultaten en de bedrijfsvoering bij de rijksoverheid schieten tekort. Dat brengt risico's met zich mee. Dit jaar publiceren we voor het eerst onze Hoogrisicolijst. Dat is een lijst met grote risico's voor het halen van beleidsdoelen en voor de overheidsfinanciën. De kosten van die risico's zijn niet direct zichtbaar in de boekhouding. Wel leveren ze een onbekende rekening op voor huidige en toekomstige generaties. Mede daarom staat het nieuw aangetreden kabinet-Jetten voor enorme uitdagingen. Het moet namelijk presteren op de korte termijn en tegelijkertijd de blik richten op de lange termijn. Het moet heldere ambities neerzetten en resultaten boeken op gebieden als veiligheid, wonen en de economie. Daarmee moet het kabinet het vertrouwen van Nederlanders herwinnen. En dat alles te midden van turbulente internationale gebeurtenissen. Terwijl de financiële middelen en arbeidsmarkt krap zijn. En terwijl de basis van bedrijfsvoering en uitvoering moeizaam zijn of zelfs vastlopen.

Samen met 2 andere Hoge Colleges van Staat (de Raad van State en de Nationale ombudsman) pleitten wij eerder dit jaar voor 'een realistische overheid'. Dat is een overheid die doet wat zij belooft en alleen belooft wat zij kan doen. Niet alleen voor huidige, maar ook voor toekomstige generaties. Een overheid die streeft naar 'eenvoudiger en slagvaardiger' – met taskforces bijvoorbeeld. Een overheid die samenwerkt met het parlement, medeoverheden, burgers en bedrijven. Een overheid met een open en lerende politiek-bestuurlijke structuur en cultuur. Een realistische overheid, die presteert op korte en lange termijn. Successen uit het verleden hebben laten zien dat dit kan. De democratische rechtsstaat – met de rijksoverheid als belangrijke speler – kan werken voor burgers en bedrijven.

In de volgende paragrafen onderbouwen we voorgaande hoofdlijn aan de hand van rode draden uit de rapporten van het verantwoordingsonderzoek. De paragrafen volgen daarbij de vaste onderdelen van het verantwoordingsonderzoek volgens de Comptabiliteitswet.

1. Introductie: context en kerncijfers

De Staat van de rijksverantwoording is een samenvattend rapport. Het omvat de belangrijkste bevindingen uit onze rapporten bij de jaarverslagen van alle ministeries en gaat in op het Financieel Jaarverslag van het Rijk.

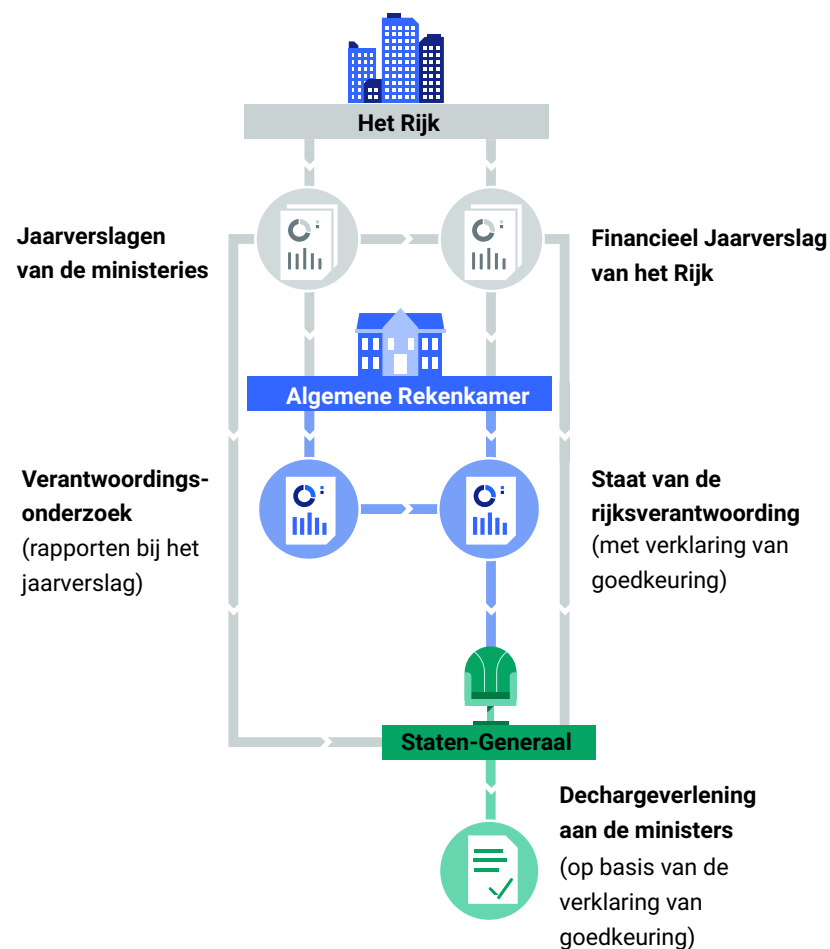
In ieder van de rapporten over de ministeries vindt u onze oordelen over:

- resultaten van geld en beleid; zijn er (maatschappelijke) resultaten bereikt voor burgers en bedrijven?
- de bedrijfsvoering; zijn de zaken goed geregeld op de ministeries?
- de controle van geld; kloppen de cijfers en is het geld volgens de regels ontvangen en besteed (rechtmatig)?

Dit doen we op basis van de Comptabiliteitswet 7.12-7.16.

De *Staat van de rijksverantwoording* is de basis voor de dechargeverlening door het parlement aan de ministers voor het verantwoordingsjaar 2025 (figuur 1).

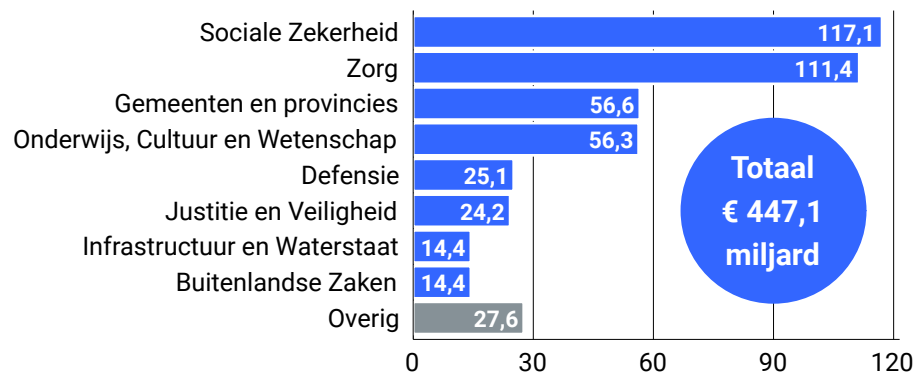
Figuur 1 Verantwoordingsstukken van het Rijk en de Algemene Rekenkamer
De Staat van de rijksverantwoording is de basis voor dechargeverlening

Figuur 2 Collectieve uitgaven 2025 op EMU-basis

De grootste collectieve uitgaven zijn sociale zekerheid en zorg

In miljarden €, op EMU-basis

Bron: Financiën (2026), Financieel Jaarverslag Rijk 2025

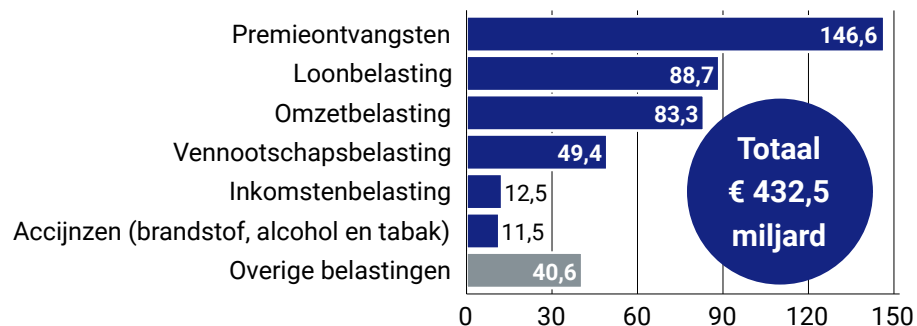
De uitgaven in 2025 waren € 447,1 miljard en de ontvangsten € 432,5 miljard (figuren 2 en 3, op EMU-basis). In Nederland wonen circa 18 miljoen mensen. Per Nederlander komt dit dan neer op ongeveer € 25.000 aan uitgaven en € 24.000 aan ontvangsten. Deze totaalbedragen zijn op EMU-basis en wijken af van de eerder genoemde gecontroleerde bedragen van de rijksrekening. Een uitleg vindt u in bijlage 1.

Het personeelsbestand bij de rijksoverheid groeide, maar in een lager tempo dan voorgaande jaren. Het bedroeg eind 2025 160.016 fte. We gaan hier later in het rapport nader op in.

Figuur 3 Collectieve belasting- en premieontvangsten 2025 op EMU-basis

De grootste collectieve ontvangsten zijn premieontvangsten

In miljarden €, op EMU-basis

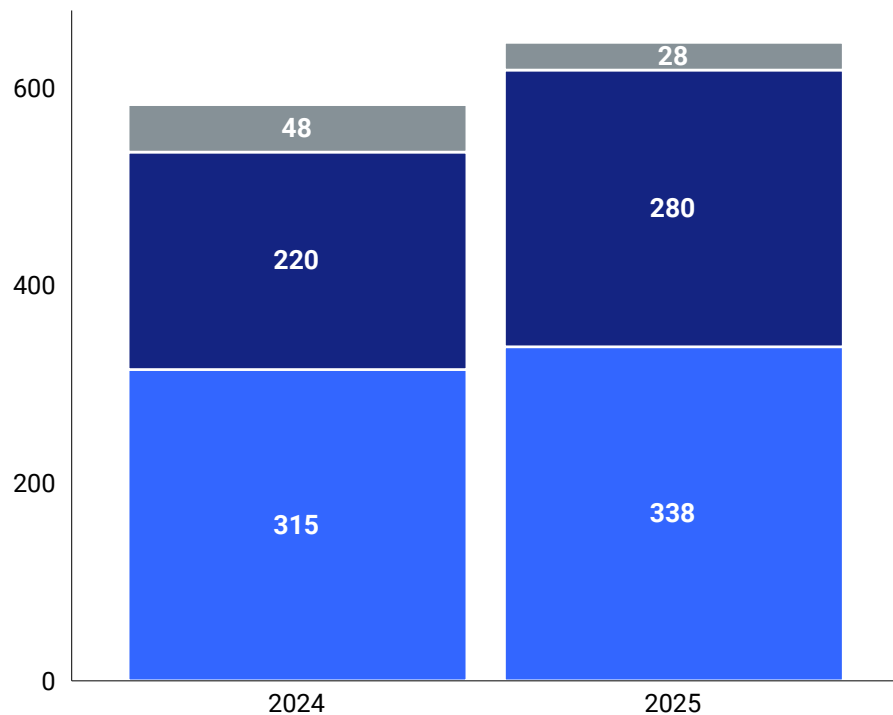

Bron: Financiën (2026), Financieel Jaarverslag Rijk 2025

Figuur 4 Garanties, leningen en achterborgstellingen van het Rijk
Het Rijk staat garant voor vele miljarden

In miljarden €

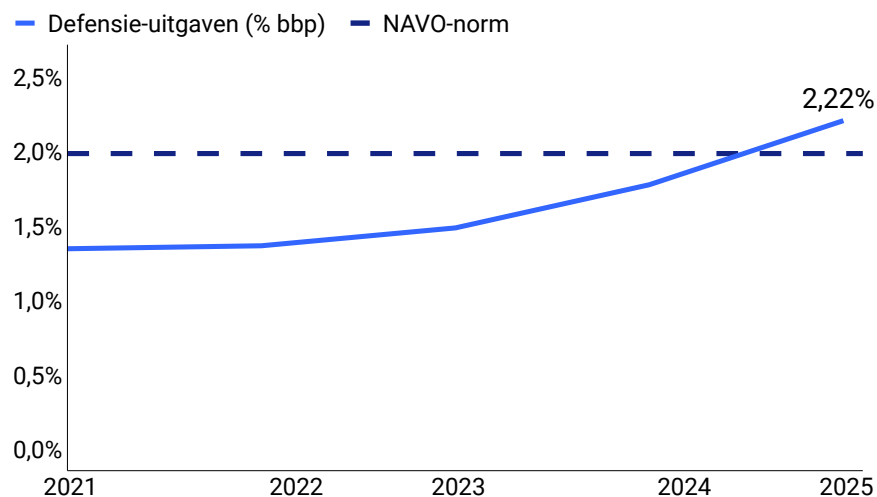
■ Achterborgstellingen ■ Garanties ■ Leningen

Naast uitgaven en ontvangsten heeft het Rijk bezittingen en schulden. Op die bezittingen is slecht zicht omdat het Rijk geen baten- en lastenstelsel gebruikt. Naast bezittingen en schulden staat het Rijk ook garant, voor bijvoorbeeld het Europees Stabiliteitsmechanisme en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw. De garanties namen in 2025 toe met € 60 miljard tot € 280 miljard. Dat komt met name door de garanties aan TenneT en aan het nieuw opgerichte EU-instrument SAFE (figuur 4).

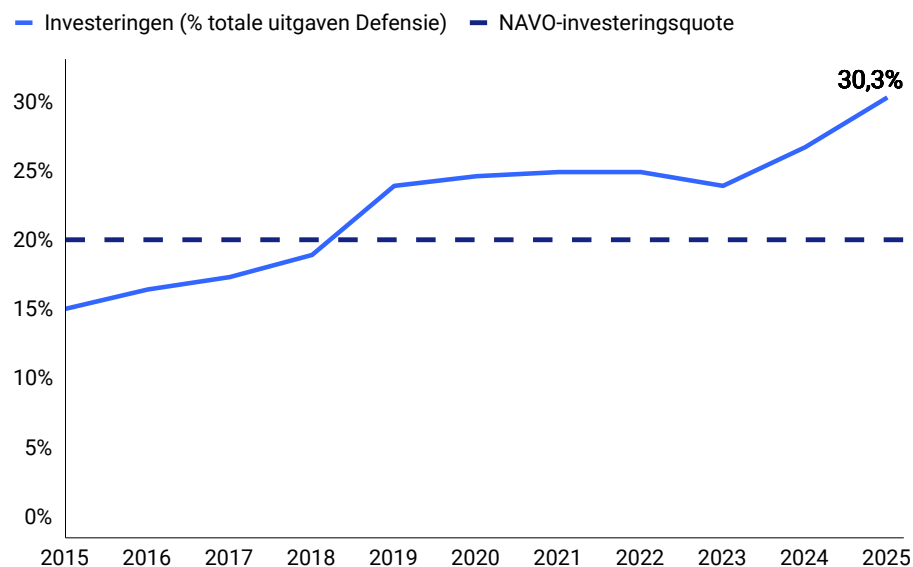
Figuur 5 Defensie-uitgaven in relatie tot de NAVO-norm

Nederland voldoet in 2025 aan de NAVO-norm

Figuur 6 Defensie-investeringen in relatie tot de NAVO-investeringsquote

Nederland voldoet in 2025 aan de NAVO-investeringsquote

Veiligheidsstrategie thema verantwoordingsonderzoek

In dit verantwoordingsonderzoek besteden we in het bijzonder aandacht aan de Veiligheidsstrategie. Een onderdeel daarvan betreft het versterken van de krijgsmacht. Nederland zag in 2025 een sterke stijging van uitgaven aan Defensie. Deze zijn toegenomen van € 20,1 miljard in 2024 naar € 25,8 miljard in 2025. Ze komen op basis van deze uitgaven met 2,22% voor het eerst boven de NAVO-norm van (in 2025 nog) 2% (figuur 5). Nederland voldoet met 30,3% net als voorgaande jaren ook aan de NAVO-investeringsnorm van 20% (figuur 6).

De uitdagingen die Nederland heeft op het gebied van veiligheid zijn meervoudig. Dat laat het raamwerk van de Veiligheidsstrategie zien. Het kabinet wil met de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden 2023-2029 de basis leggen voor een toekomst waarin Nederland weerbaar is. Wij hebben de deelonderzoeken in ons verantwoordingsonderzoek zo gekozen dat zij aansluiten op de Veiligheidsstrategie (figuur 7).

De Comptabiliteitswet bepaalt verder mede welke onderwerpen het verantwoordingsonderzoek behandelt. Zo zijn bedrijfsvoering en rechtmatigheid verplichte onderdelen. We kiezen ervoor om daarnaast ook onderzoek te doen naar de doeltreffendheid en doelmatigheid. Die onderzoeken werpen licht op de resultaten van de Veiligheidsstrategie en laten zien of het (extra) veiligheidsgeld zinnig, zuinig en zorgvuldig is besteed.

Figuur 7 Onderwerpen verantwoordingsonderzoek in relatie tot de Veiligheidsstrategie

Onze onderzoeken bestrijken de hele Veiligheidsstrategie

Er gebeurt veel, resultaat kan beter

- Strategische voorraden Caribisch Nederland
- Controle doorvoer strategische goederen (+algoritme)
- Veiligheid Noordzee
- Nationale zorgreserve
- Screening terrorisme
- Industrieel participatiebeleid
- Coördinatie prestaties in de strafrechtketen
- Beveiliging militaire objecten
- Inkoopbeheer Defensie
- Munitiebeheer
- Beheer cryptomiddelen
- Coördinatie veiligheidsstrategie
- Inkoop drones
- Invulling NAVO-norm
- Veiligheid energie-infrastructuur
- Algoritme sensorwaarnemingen politie
- Beveiliging staatsschuldfinanciering
- Weerbaarheid IT douane
- Sturing en beheersing materieelbeheer Defensie
- Toezicht NVWA gewasbeschermingsmiddelen
- Doorlooptijden IND
- Weerbaarheid digitale werkplekken SSC-ICT en DICTU

2. Resultaten van geld en beleid (CW 7.16)

Veel kortetermijndoelen niet gehaald, langetermijndoelen uit zicht.

De Algemene Rekenkamer gebruikt 4 manieren om de resultaten van geld en beleid van het Rijk in kaart te brengen.

Onderzoek naar beleidsresultaten

De eerste manier zijn onderzoeken naar resultaten van rijksbeleid (*figuur 8*). Ieder jaar doen we risicogericht een aantal van deze gedetailleerde onderzoeken. Dit jaar hebben we gekozen voor onderzoeken die samenhangen met de Veiligheidsstrategie. Een positieve uitkomst is dat het Rijk de afgelopen tijd een aantal initiatieven heeft genomen die anticiperen op het toegenomen veiligheidsrisico. Een daarvan betreft de Nationale Zorgreserve. Dankzij de Nationale Zorgreserve staan de beoogde 5.000 zorgreservisten geregistreerd. De belangrijke obstakels voor hun inzetbaarheid zijn weggenomen.

Een ander onderzoek gaat over de controle op doorvoer van strategische goederen. Daaruit blijkt dat Nederland een controleregime heeft ingericht – in lijn met internationale verplichtingen – en hieraan voldoet. Tegelijkertijd is de effectiviteit van de controles (het voorkomen van ongewenst eindgebruik van strategische goederen) en het daarbij gebruikte algoritme onbekend.

Een positieve conclusie trekken we ook in ons (bedrijfsvoerings)onderzoek naar de crisispreventie en voorbereiding op verstoring op het hoogspanningsnet. Netbeheerder TenneT en het ministerie van Klimaat en Groene Groei hebben een paraatheidsplan waarmee zij oefenen. Ook hebben ze grote risico's voor verstoring van de leveringszekerheid in beeld en hebben ze maatregelen voorbereid om de gevolgen te beperken.

Figuur 8 *Onderzoeken naar resultaat van beleid met oordelen*

Onze oordelen over resultaten van beleid

Toereikend	Matig	Zorgelijk
Nationale zorgreserve	Arbeidsuitbuiting	Strategische voorraden in Caribisch Nederland
Schadeherstel en versterking Groningen	Controle doorvoer strategischegoederen	Veiligheid Noordzee (detectie en duiding)
	Industrieel participatiebeleid	Screening asielzoekers op signalen van terrorisme
	Flexwoningen	Regelgeving gewasbeschermingsmiddelen

We zien ook kwetsbaarheden. In 2022 deden wij onderzoek naar strategische voorraden. Daaruit bleek met name dat Nederland geen strategische voorraad had aan gas, maar wel een operationele (seizoens)voorraad. Van voedsel was er ook geen strategische voorraad. In navolging van dat onderzoek bekeken we nu de strategische voorraden in Caribisch Nederland. Die ontbreken, zo blijkt, terwijl het Caribisch gebied te maken heeft met reële veiligheidsrisico's. Denk daarbij aan de spanning rondom het nabijgelegen Venezuela en aan natuurdreigingen (orkanen, klimaatverandering) (figuur 9).

Figuur 9 Uitkomsten van het onderzoek naar de resultaten van beleid voor strategische voorraden in Caribisch Nederland

Geen strategische voorraden in Caribisch Nederland

Ook bij het Programma Bescherming Noordzee Infrastructuur (PBNI) signaleren we risico's. De resultaten van het kabinetsbeleid voor veiligheid op de Noordzee beoordelen wij als zorgelijk. De minister van IenW heeft de eerste stappen gezet. Met *quick wins* heeft de minister het (dreigings)beeld op de Noordzee verbeterd, maar die verbeteringen zijn niet bestendig. Het overzicht van de veiligheid van deze infrastructuur is weliswaar iets verbeterd, maar een actueel en geïntegreerd beeld ontbreekt nog. Dit komt door een bestuurlijke impasse bij de oprichting van een informatieknooppunt en doordat structurele financiering ontbreekt.

Een onderzoek naar de screening op terrorisme in de asiel- en nareis-procedure toont dat deze pas plaatsvindt na gemiddeld 2 jaar, in plaats van de beoogde 2 weken. In het kader van terrorismedreiging is dat zorgelijk.

Ons onderzoek naar het Industrieel participatiebeleid laat zien dat het onbekend is of dat optimaal rendeert. Dat zit zo: het ministerie van Defensie koopt producten bij buitenlandse bedrijven. Dan kan de minister van EZ afspreken dat die bedrijven ook investeren bij Nederlandse bedrijven. Dit beleid is tot nu toe niet geëvalueerd. Daardoor is onbekend of het Industrieel participatiebeleid effectiever kan zijn, dus meer zou kunnen opleveren voor Nederland. Het oordeel 'matig' gaat over de kwaliteitswaarborgen van het beleid.

Voor de uitgebreide toelichtingen op onze onderzoeken naar resultaten verwijzen we naar onze individuele rapporten bij de jaarverslagen van de ministeries.

Evaluaties

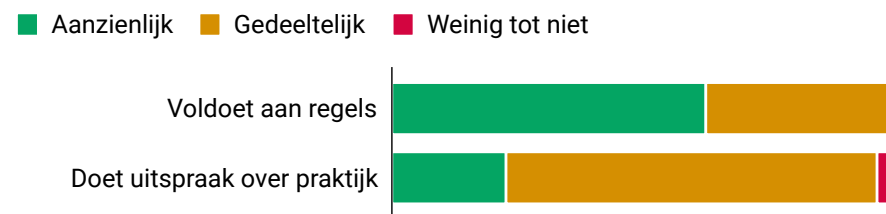
De tweede manier om resultaten van geld en beleid in kaart te brengen, zijn evaluaties. Het kabinet heeft afgesproken die standaard periodiek uit te voeren. Deze evaluaties hebben als doel te kijken of beleid doeltreffend en doelmatig is. In 2026 laat het Rijk meer dan 400 evaluaties uitvoeren voor alle ministeries. Wij hebben gekeken naar een steekproef van periodieke rapportages (verzameling van evaluaties) en naar het gebruik daarvan door de minister en door de Tweede Kamer. Een voorbeeld van inzicht dat een evaluatie kan geven, is dat van de periodieke rapportage Europese samenwerking in de EU. De conclusie luidt dat Nederland in de onderzoeksperiode invloed had op het maken van beleid in de EU. Dat kwam door zijn actieve en

gedegen inbreng, doordat het effectieve coalities sloot met andere lidstaten, door invloed van de minister-president en door een sterke permanente vertegenwoordiging in Brussel. Zo wordt het resultaat van beleid in de praktijk zichtbaar in een periodieke rapportage. De periodieke rapportages in onze steekproef geven in de regel inzicht in doeltreffendheid en doelmatigheid en hoe die doorwerken in het dagelijks leven van burgers en bedrijven (figuur 10).

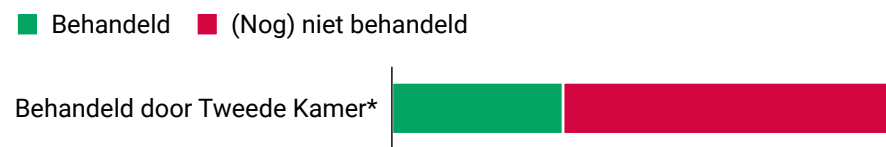
Elke periodieke rapportage moet volgens de voorschriften van het ministerie van Financiën een voorstel bevatten hoe er 20% op het betreffende beleids- onderwerp bespaard zou kunnen worden. We concluderen dat deze besparingsvarianten in de huidige vorm weinig toegevoegde waarde hebben. De uitwerking van de -20%-variant is vaak een kaasschaaf, zonder onderbouwing. Kamermotie-Van Eijk roept op tot expliciete en volwaardige beleidsopties bij elke evaluatie (Tweede Kamer, 2026).

Een bevinding van ons is ook dat de Tweede Kamer nog weinig gebruikmaakt van periodieke rapportages. Het instrument is dus onderbenut (figuur 10). Voor de Tweede Kamer zijn de inzichten uit goede periodieke rapportages van groot belang voor de invulling van een van haar belangrijkste rechten: het budgetrecht. Dat betekent dat de Tweede Kamer kan beslissen waaraan het belastinggeld van alle burgers en bedrijven wordt besteed. Ook controleert zij of met het geld de afgesproken resultaten worden behaald. De Handreiking periodieke rapportages van de Tweede Kamer is daarbij een bruikbaar hulpmiddel. Met onze oproep periodieke rapportages te gebruiken, sluiten we aan bij de aanbevelingen van de Tweede Kamerwerkgroep in het rapport *Voor een Kamer die Werkt*. Onder het motto ‘ken je instrumenten’ adviseerde de werkgroep onder andere aan Kamerleden om goed gebruik te maken van de beschikbare informatie.

Figuur 10 Conclusies uit ons onderzoek naar periodieke rapportages
Inzichten uit periodieke rapportages kunnen beter

Tweede Kamer kan meer gebruikmaken van rapportages

* 'Behandeld' betekent genoemd in een debat of schriftelijke vragen over gesteld

Zelfrapportages

De derde manier om resultaten van geld en beleid in kaart te brengen kunnen de zelfrapportages van de ministers zijn. Wij controleren of de zelfrapportages inzicht geven, onder andere in de juistheid van niet-financiële informatie. Maar vaak is het een zoektocht naar welke resultaten de minister concreet voor ogen heeft. Vergeleken met vorig jaar zien we wel verbeteringen. Veel jaarverslagen rapporteren nu concrete doelen en resultaten. Maar vaak gaat het nog om ‘procesindicatoren’, dat wil zeggen of het proces om een doel te bereiken goed is verlopen. Terwijl burgers en bedrijven natuurlijk willen weten of het doel is bereikt. Een voorbeeld van een concrete rapportage is die van de minister van KGG. Het doel van de minister is een afname van 55% CO₂ in 2030 vergeleken met 1990. De minister rapporteert dat dit met het huidige beleid onhaalbaar is: de concrete verwachting voor 2030 is 46,8-54,5%. Een voorbeeld van een niet-concrete

rapportage is die van de minister van BHO. Die noemt voor de versterking van de Nederlandse handels- en investeringspositie geen streefwaarde, bedrag en resultaat.

Blik op Nederland – langetermijnindicatoren

Een vierde manier om resultaten van geld en beleid in kaart te brengen is met een kernset langetermijnindicatoren. We vatten die samen in Blik op Nederland, het dashboard van de Algemene Rekenkamer met doelen en resultaten (*figuur 11*). Opeenvolgende kabinetten hebben zich vastgelegd op doelen of bedoelingen in wetten, internationale verdragen en beleidsbrieven. Daarop zijn de indicatoren in het dashboard gebaseerd. Ze zijn verspreid over 10 beleidsthema's. Wij vinden het belangrijk dat het kabinet duidelijk maakt wat zijn concrete doelen voor de lange termijn zijn en of het daarvoor op koers ligt. Hoe het kabinet scoort op de indicatoren uit onze kernset halen we uit cijfers van instituten zoals het CBS, het RIVM, het PBL en de OECD.

We zien dat bij een ongewogen telling 37% van de indicatoren in het laatste jaar is verbeterd. 48% is verslechterd en 15% is stabiel gebleven. Bijna de helft van de meegewogen langetermijnindicatoren ontwikkelt zich niet volgens het doel of de bedoeling. Een positieve ontwikkeling die het dashboard laat zien, is dat de loonkloof tussen mannen en vrouwen steeds verder afneemt. Vrouwen verdienen in 2020 86,3% van wat mannen in eenzelfde positie verdienen. In 2025 was dit 90,3%. Daarnaast neemt het percentage rokers boven de 18 jaar sinds 2020 af, van 20,2% toen naar 17,8% in 2025. Een andere positieve ontwikkeling is die van de gemiddelde wachttijd voor behandelingen in het ziekenhuis. Die beweegt zich in de richting van de Treeknorm (norm voor wachttijden). Het percentage dat langer moet

wachten dan die norm neemt namelijk al enkele jaren af, van 46,2% in 2022 naar 42% in 2025.

Tegenover de zaken die de goede kant op gaan, staan ook trends die zorgen baren:

- Nederland is in de classificatie (en score) van de National Cybersecurity Index gezakt van plek 20 naar 35. Deze index bestaat uit indicatoren die de paraatheid van landen meet om cyberdreigingen en -incidenten te beheersen.
- Het woningtekort groeide van 331.000 in 2020 naar ruim 396.000 in 2025.
- Het jaarlijkse aantal vroegtijdige schoolverlaters is al jaren ruimschoots hoger dan het beoogde maximum van 18.000 dat de minister volgend schooljaar (2026-2027) wil bereiken. In 2024 bedroeg het bijna het dubbele, met 34.000.
- De concurrentiepositie van Nederland in Europa verslechterde de afgelopen jaren volgens de World Competitiveness Ranking van het International Institute for Management Development. Nederland is gezakt naar de vijfde positie op deze ranglijst binnen Europa.
- De geregistreerde vaccinatiegraad van het totale Rijksvaccinatieprogramma onder zuigelingen daalt al enkele jaren gestaag en blijft met 83,7% achter bij de streefwaarde van 90%.
- Ook is de Nederlandse positie op de 'rule of law-index' verslechterd. Deze index evalueert het rechtssysteem in 143 landen. Al een aantal jaar komt Nederland lager uit op de ranglijst. Waar Nederland in 2020 nog op plek 5 stond zijn we inmiddels gedaald naar plek 9 in 2025.

Figuur 11 Screenshot *Blik op Nederland, Dashboard Doelen & Resultaten*

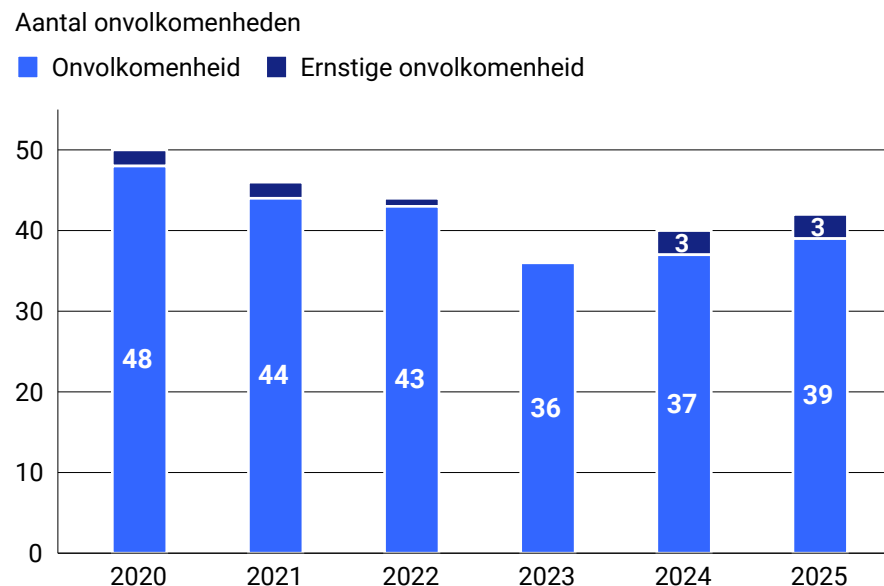
3. Bedrijfsvoering (CW 7.12-7.15)

De bedrijfsvoering is niet op orde en besluitvorming en uitvoering verlopen vaak traag. De bedrijfsvoering is juist nu als basis belangrijk, bijvoorbeeld om meer veiligheid voor de euro te krijgen.

Bij de bedrijfsvoering onderzoeken we of de zaken goed zijn geregeld op de ministeries. Het gaat dan bijvoorbeeld over de IT, de administratie, het financieel beheer, vastgoed en personeel. De basis dus, die noodzakelijk is voor de rijksoverheid om te functioneren en presteren. Als er tekortkomingen zijn in de bedrijfsvoering, noemen we dat onvolkomenheden. Het aantal onvolkomenheden is licht gestegen, van 40 naar 42. Het aantal ernstige onvolkomenheden is 3 (figuur 12).

Bij de ministeries zijn onvolkomenheden bij de reguliere inkoop voor een flink deel weggewerkt. In het verantwoordingsonderzoek over 2024 waren dit er nog 11 en in dat over 2023 12. Vergeleken met 2024 zijn er 6 afgegaan en er is er 1 bijgekomen. Wel zijn de onzekerheden bij inkoop nog steeds fors. 2 ministeries die zich in een bijzondere markt bevinden en groot inkopen, houden een onvolkomenheid voor inkoopbeheer. Het betreft het ministerie van Defensie en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (specifiek voor Rijkswaterstaat).

Figuur 12 Meerjarenoverzicht totaal aantal (ernstige) onvolkomenheden
Aantal onvolkomenheden licht gestegen

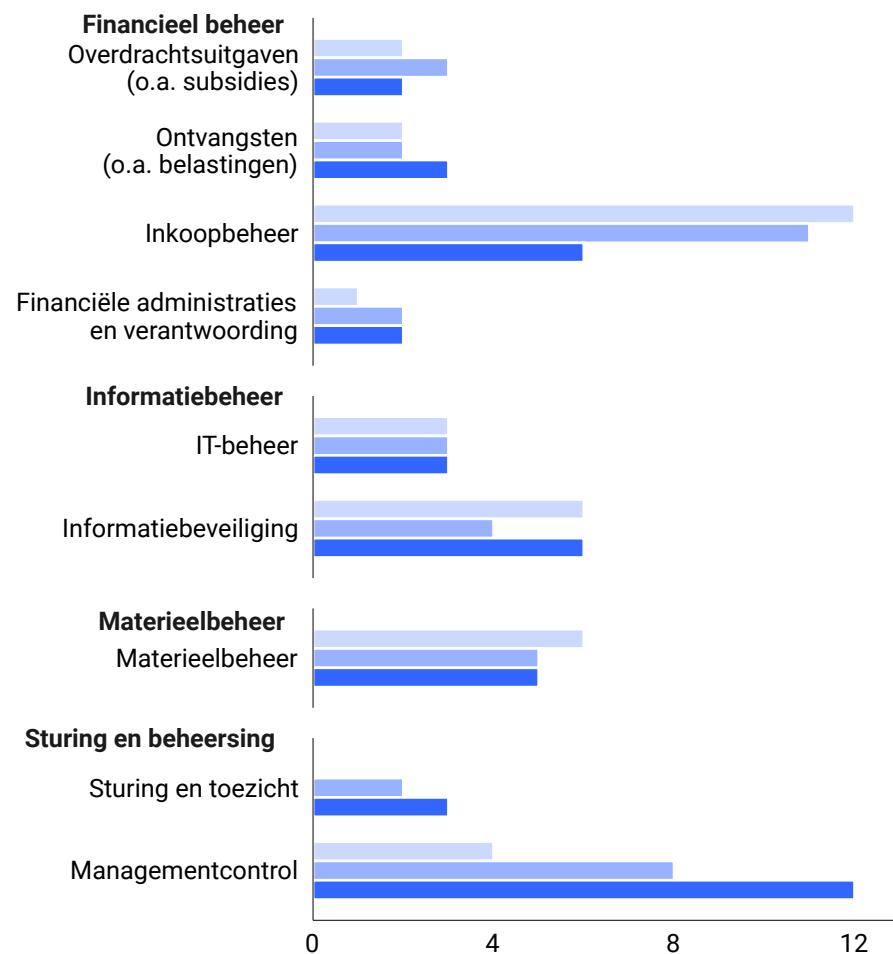

Figuur 13 Driejaarsoverzicht van het aantal onvolkomenheden per beheerdomein

Meer onvolkomenheden voor sturing en beheersing, minder onvolkomenheden voor inkoop

Aantal onvolkomenheden

■ 2023 ■ 2024 ■ 2025

Een flinke stijging van onvolkomenheden zien we voor de categorie 'sturing en beheersing'. Daarvoor zijn er 5 bijgekomen en sinds 2024 zijn er geen vervallen. We zien onvolkomenheden bij de doorlooptijden van de IND en bij het toezicht van de minister hierop. We zien onvolkomenheden bij uitvoeringstoetsen en het fraude- en corruptiebeleid bij het ministerie van Defensie. Uit ons onderzoek naar fouten bij de WIA (april 2025) volgde een onvolkomenheid in het toezicht van het ministerie van SZW op UWV. Het is belangrijk dat ministeries voldoende informatie verzamelen over de taakuitvoering en het beheer van de publieke middelen, zich daarover een oordeel vormen en zo nodig ingrijpen. Ministers moeten op basis van de Comptabiliteitswet (CW 4.1 en CW 6.1) toezicht houden op organisaties op afstand van het Rijk die publieke taken uitvoeren.

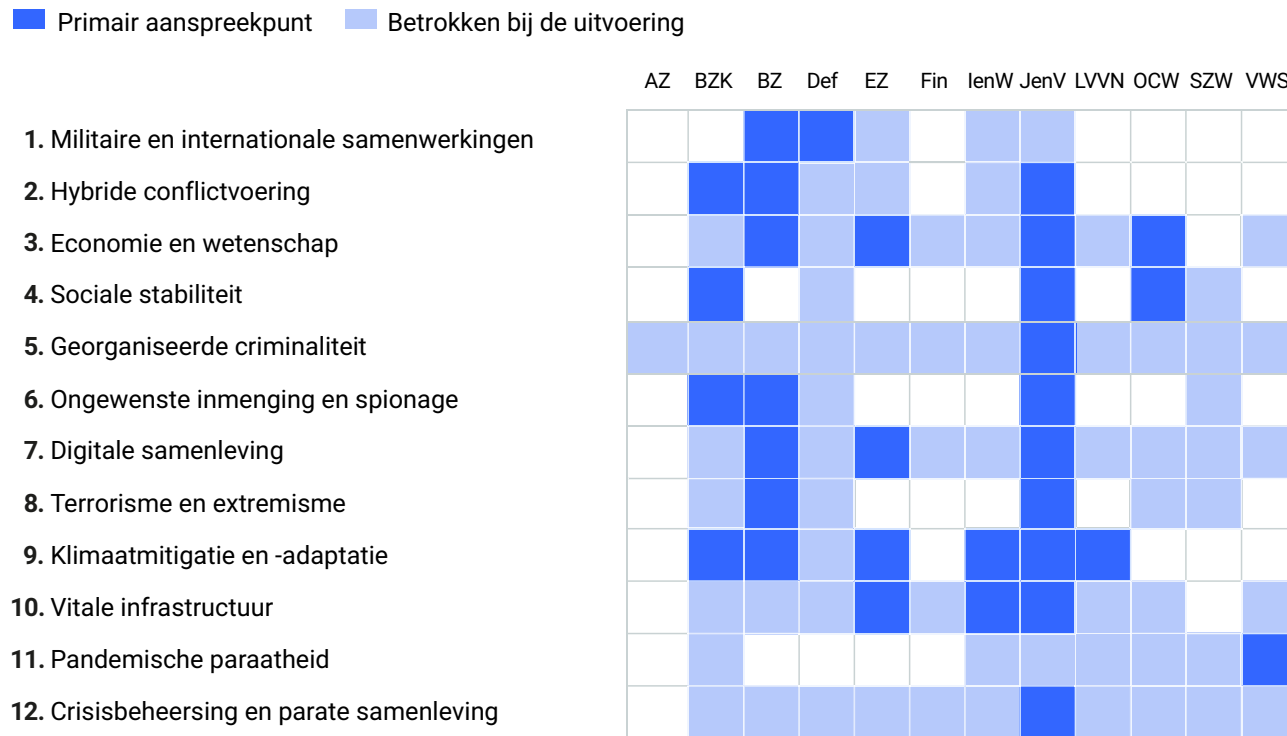
Aandacht nodig voor coördinatie Veiligheidsstrategie

Het kabinet moet aandacht besteden aan de coördinatie van de Veiligheidsstrategie. In die strategie zegt het kabinet dat integrale regie en sturing nodig is op de implementatie en uitvoering ervan. Bij de uitvoering van de Veiligheidsstrategie zijn verschillende ministeries betrokken (figuur 14).

Wij stellen vast dat centrale monitoring van de voortgang van de Veiligheidsstrategie ontbreekt. En zonder zicht op de voortgang is niet duidelijk of de

acties die de ministeries hebben ondernomen dreigingen tegengaan of beperken. Daarnaast is er in de voorgenomen evaluatie wel aandacht voor de veranderingen in het dreigingsbeeld, maar onvoldoende voor de resultaten van de maatregelen. De Algemene Rekenkamer beschouwt dit als een kwetsbaarheid. Die maatregelen dienen namelijk rechtstreeks de doelstelling van de strategie: het effectief beschermen van de nationale veiligheid.

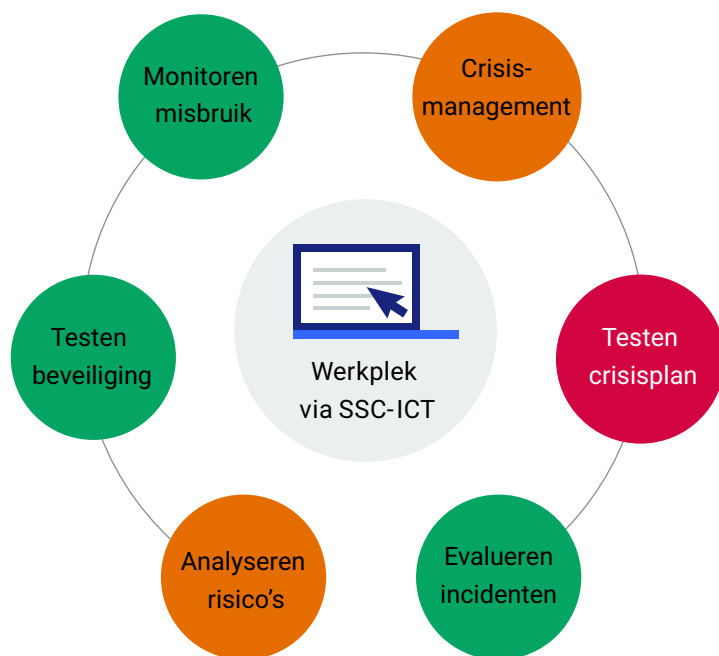
Figuur 14 Verdeling aanspreekpunten voor de actielijnen in de Veiligheidsstrategie
Coördinatie veiligheidsstrategie is gefragmenteerd over ministeries

Bron: Ministeries van JenV en BZ, 2023)

Figuur 15 Oordelen onderzoek informatiebeheer bij SSC-ICT
Weerbaarheid 58.000 werkplekken bij 9 ministeries in geding
 Reactie SSC-ICT op crisis of verstoring is onvoldoende

- Voldoet aan de norm
- Voldoet deels aan de norm
- Voldoet niet aan de norm

Informatiebeheer

Voor informatiebeheer (IT-beheer en informatiebeveiliging) geldt een gemengd verhaal. De onvolkomenheid bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor zijn rol in het rijksbrede IT-beheer is opgelost. Wel zien we nieuwe onvolkomenheden bij de Belastingdienst en de Douane. Een aantal onvolkomenheden is hardnekkig, zoals bij het autorisatiebeheer bij een aantal ministeries en de IT-legacy bij de Belastingdienst. We hebben ook naar specifieke veiligheidsonderwerpen gekeken. Er is aandacht nodig voor de veiligheid en beschikbaarheid van digitale werkplekken bij de serviceorganisatie SSC-IT. Die organisatie levert 58.000 werkplekken voor 9 ministeries. Het is onduidelijk of SSC-IT bij onvoorziene gebeurtenissen tijdig en adequaat kan reageren. Hierdoor weten we niet hoe lang het kan duren tot de digitale werkplekken na een verstoring weer beschikbaar zijn voor ambtenaren (*figuur 15*).

Ernstige onvolkomenheden bij de ministeries van Defensie, JenV en BZ

De 3 ernstige onvolkomenheden in het overzicht betreffen de beveiliging van militaire objecten bij het ministerie van Defensie, de prestaties van de strafrechtketen bij het ministerie van JenV en de financiële administratie bij het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ).

We zien dat de minister van Defensie in de tweede helft van 2025 is begonnen het plan uit te rollen om de beveiliging te verbeteren en het beveiligingsbewustzijn van de medewerkers te verhogen. We zien ook dat het plan in 2025 maar ten dele is uitgevoerd.

Over coördinatie van de strafrechtketen constateren we dat de normen voor doorlooptijden op verschillende terreinen al diverse jaren niet worden gehaald. Voor zedenzaken sinds 2019 zelfs in geen enkel jaar (figuur 16). Vorig jaar stelden we voor jeugdzaken vast dat een jeugdige verdachte soms meer dan 1,5 jaar moet wachten op een vonnis van de rechter. Daarna moet de straf nog plaatsvinden.

Het ontbreekt ook aan een goed verbeterplan om de problemen op te lossen. De Tweede Kamer heeft vorig jaar onder voorwaarden decharge verleend aan de minister van JenV. 2 van de 5 voorwaarden van de Kamer gaan over de strafrechtketen: inzicht creëren in ketenbrede doorlooptijden en duidelijkheid over de wettelijke bevoegdheid om aanwijzingen te geven en regie te voeren. Recent heeft de Tweede Kamer in een motie opnieuw om een aanpak gevraagd. De Kamer verwacht een deltaplan dat het ministerie van JenV voor de zomer van 2026 moet opleveren.

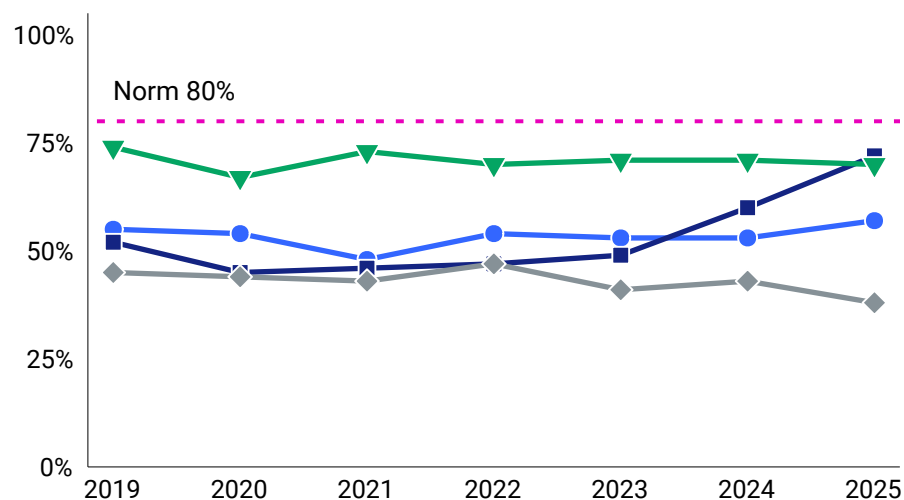
De inrichting van de financiële administratie bij het ministerie van BZ schiet nog ernstig tekort. Het beheer van de verplichtingen en voorschotten is niet op orde. Dat komt door keuzes in de inrichting van de financiële administratie die in 2024 gemaakt zijn. Het ministerie werkt aan de uitvoering van een meerjarig verbeterplan.

Figuur 16 Doorlooptijden van zedenzaken 2019-2025

Geen enkele norm voor doorlooptijden in zedenzaken is gehaald

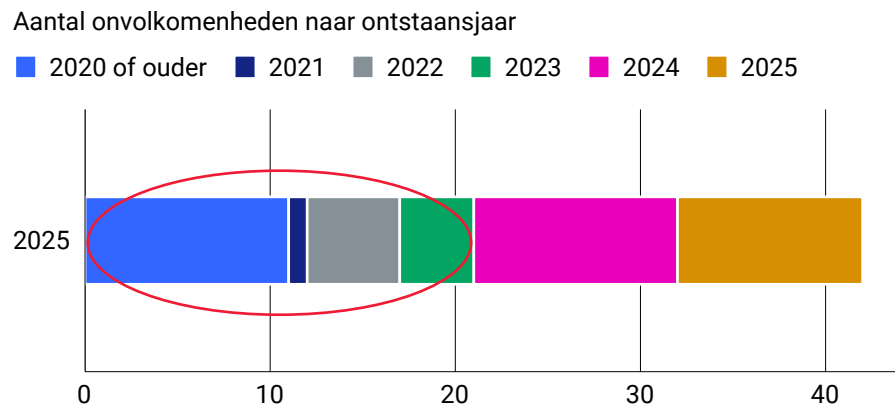
Percentage dossiers binnen normtijd gereed

- Aangifte tot inzenden OM (180 dagen)
- Instroom OM tot beoordelen OM (60 dagen)
- ◆ Beoordeling OM tot eerste zitting (120 dagen)
- ▼ Eerste zitting tot eindvonnis (90 dagen)

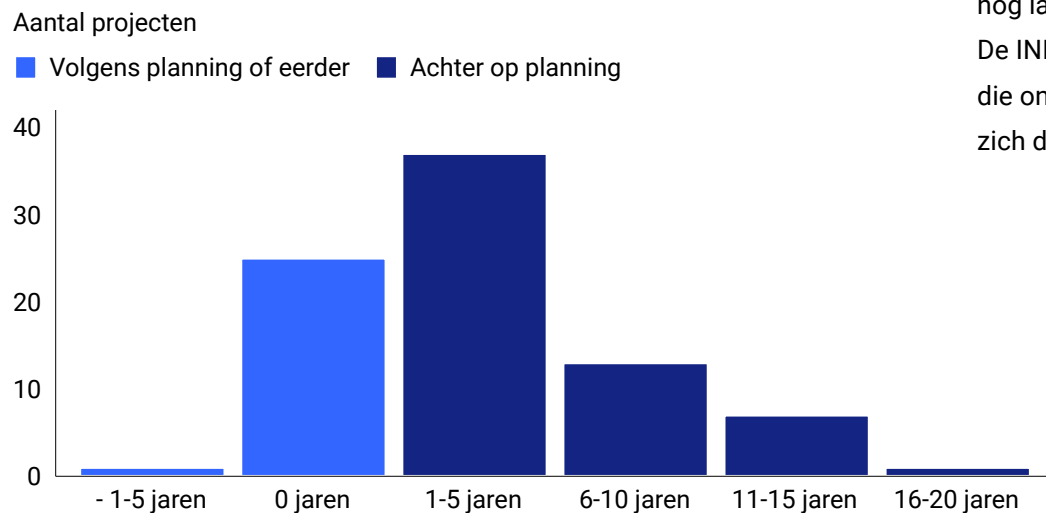

Bron: Factsheet strafrechtketenmonitor (data over 2025 bevatten alleen het eerste halfjaar en worden met terugwerkende kracht aangepast)

Figuur 17 Aantal onvolkomenheden in 2025 naar jaar van ontstaan
Circa de helft van de onvolkomenheden bestaat al 2 jaar of langer

Figuur 18 Ontwikkeling looptijd Defensiematerieelprojecten
69% van de projecten bij Defensie loopt uit

Worsteling met doorlooptijden

De rijksoverheid worstelt met lange doorlooptijden in besluitvorming en uitvoering. Dat zie je onder meer aan de lage snelheid van het oplossen van onvolkomenheden. Van de 42 onvolkomenheden bestaat circa de helft 2 jaar of langer en een kwart zelfs al 5 jaar of langer (figuur 17). En projecten lopen vaak uit de planning. Bij defensieprojecten gaat het om 58 van de 84 projecten (69%) (figuur 18). De oplevering van de renovatie van het Binnenhof is vertraagd en staat nu op de agenda voor 2031. De kosten worden nu ruim 5 keer zo hoog geraamd als bij de start in 2015. Bij de Belastingdienst is de planning van de modernisering van IT verder uitgesteld. Andere vertragingen zijn zichtbaar bij de afronding van de laatste vergoedingen in het toeslagenschandaal en bij de versterkingsoperatie voor Groningen. De IND overschrijdt de wettelijke beslistermijnen van asielprocedures in 66% van de gevallen. We zien steeds verder oplopende doorlooptijden en achterstanden bij meer dan 50.000 aanvragen. Deze asielzoekers zullen nog langer op een beslissing moeten wachten, sommige wellicht nog 5 jaar. De IND geeft vanaf 12 juni 2026 namelijk prioriteit aan nieuwe aanvragen die onder het Europese Asiel- en Migratiepact vallen. We vragen ons af hoe zich dit verhoudt tot de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

E-fase ministerie van Defensie

Bij het ministerie van Defensie zien we ook een positieve ontwikkeling. De minister van Defensie pakt namelijk de evaluatiefase van projecten (de zogeheten E-fase) op. In het verleden hebben wij de E-fase van het Defensie Materieel Proces (DMP) onderzocht, waarover de minister rapporteert aan het parlement. Wij constateerden in 2024 dat de E-fase vaak niet wordt uitgevoerd. We zagen toen dat 4 lopende materieelprojecten in de toekomst moesten worden geëvalueerd. Het ging om de projecten Verwerving F-35, Vervanging onderzeeboten, Pantservoertuigen (Boxer) en GriT (Grensverleggende IT). In september 2024 kreeg het parlement de E-brief voor het groot pantserwielvoertuig Boxer, het 'Boxer-project'. Dat vinden wij positief. In april 2026 deelden de staatssecretaris van Defensie en de minister van EZK met het parlement de voorgenomen onderzoeks-aanpak van de E-fase van het project Verwerving F-35. De planning is om deze E-brief eind 2026 af te ronden en te delen.

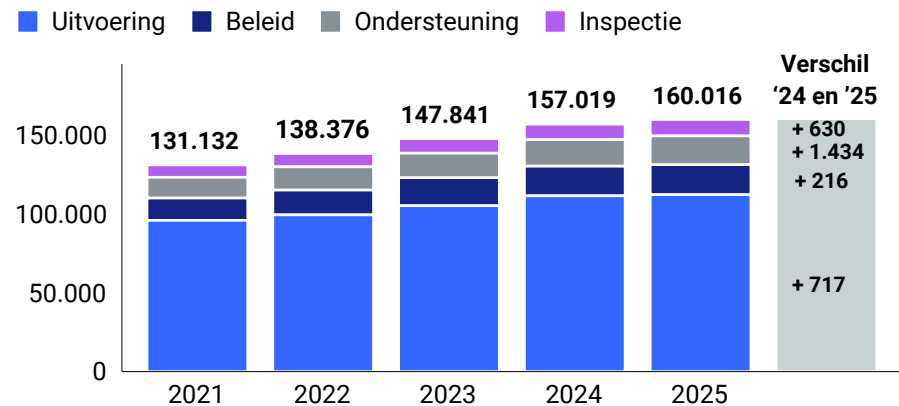
Een ander positief punt – los van de E-fase – is dat de minister van Defensie merkbare vooruitgang boekt in het oplossen van 5 onvolkomenheden in de bedrijfsvoering. Daar zien we bijvoorbeeld dat goede stappen worden gezet rondom munitiebeheer en cryptobeheer.

Moeite met taakstelling apparaatsuitgaven

Het kabinet-Schoof wilde bezuinigen op de apparaatsuitgaven door het aantal ambtenaren en externe inhuur te verminderen. Het kabinet legde de rijksoverheid een budgettaire taakstelling op die oploopt van € 239 miljoen in 2025 tot € 1 miljard per jaar vanaf 2029. De ministeries lijken de bezuiniging nog niet te hebben omgezet in een vereenvoudiging van werk of een daling van het aantal rijksambtenaren. Dat aantal is in 2025 licht toegenomen en een plan voor de lange termijn is niet bekend (figuur 19). Wij zien geen sturing door de minister van BZK na die inboeking van de taakstellingen zonder expliciete keuzes. In de praktijk leidt dat veelal tot de kaasschaafmethode. In tegenstelling tot deze aanpak, heeft de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking de taakstelling van € 2,4 miljard op ontwikkelingsamenwerking wel ingevuld door expliciete en transparante keuzes. Daarbij heeft de minister rekening gehouden met langlopende verplichtingen.

Figuur 19 Ontwikkeling aantal ambtenaren over jaren verdeeld over categorieën

Aantal ambtenaren neemt nog toe, maar groei vlakt af

Bron: BZK (2026), Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2025.

Uitvoeringstoetsen vaak zonder uitspraken personele consequenties

Ondertussen is er voor nieuw beleid ook personeel nodig. Vorig jaar onderzochten we de uitvoeringstoetsen bij de ministeries van JenV, SZW en Financiën. Dit jaar bekeken we die bij de ministeries van OCW en VWS. In totaal hebben we 269 uitvoeringstoetsen onderzocht in 2024 en 2025. We zien dat 38% van de toetsen geen of geen duidelijke uitspraak doet over de personele consequenties van nieuwe wet- of regelgeving. Opvallend is dat dit percentage bij inspecties en toezichthouders, zoals de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en de Inspectie van het Onderwijs, nog hoger is: in 76% van de gevallen bevat de toets geen of nauwelijks uitspraken over gevolgen voor het personeel. En dat terwijl de Algemene Rekenkamer recent opmerkte dat die toezichthouders door gebrek aan personeel hun werk niet goed kunnen doen (Algemene Rekenkamer, 2025). Dat leidt bijvoorbeeld tot geringe pakkans bij ernstige feiten. Daarom mochten toezichthouders de afgelopen jaren flink groeien, om hun toezichtstaken beter te kunnen uitvoeren. Als uitvoeringstoetsen informatie over personele gevolgen van nieuwe taken weglaten, werkt dat nieuwe uitvoeringsproblemen in de hand (figuur 20).

Bedrijfsvoering wankel basis voor veiligheidsstrategie

De in dit hoofdstuk beschreven tekortkomingen en haperingen in de bedrijfsvoering bieden een wankel basis voor goede resultaten in het algemeen en voor de Veiligheidsstrategie in het bijzonder. De vraag is of de extra veiligheidsinspanningen en -investeringen met zo'n basis daadwerkelijk leiden tot meer veiligheid.

Figuur 20 Uitspraken over personele consequenties in 81 uitvoeringstoetsen van toezichthouders

Bij 76% geen of nauwelijks uitspraken over personele gevolgen

4. Geld gecontroleerd (CW 7.12-7.15)

**Verplichtingen lopen uit de pas en liggen boven de tolerantiegrens.
We plaatsen een kanttekening in verband met onzekerheden bij inkoop
door de minister van Defensie, het vaststellen van financiering van de
Wajong-uitkeringen door de minister van SZW en onzekerheid over de
volledigheid van de belastingontvangsten.**

De derde vraag die wij stellen in navolging van de Comptabiliteitswet betreft de rechtmatigheid. Is het geld ontvangen, besteed en verantwoord volgens de regels? Ons antwoord: We geven over 2025 een verklaring van goedkeuring, maar met een kanttekening (voor de formele verklaring van goedkeuring: zie het begin van dit rapport). Wij toetsen jaarlijks of ministers publiek geld volgens de wet- en regelgeving innen en besteden. We beseffen natuurlijk dat dit nooit voor de volle 100% zal lukken. Waar gewerkt wordt, worden immers fouten gemaakt. Dat gaat eens te meer op als er hoge (geo)politieke druk is om snel te leveren. Daarom hanteren we een tolerantiegrens: maximaal 1% mag niet rechtmatig zijn. Dat heeft de Tweede Kamer bepaald in de unaniem aangenomen motie-Sneller (Tweede Kamer, 2022).

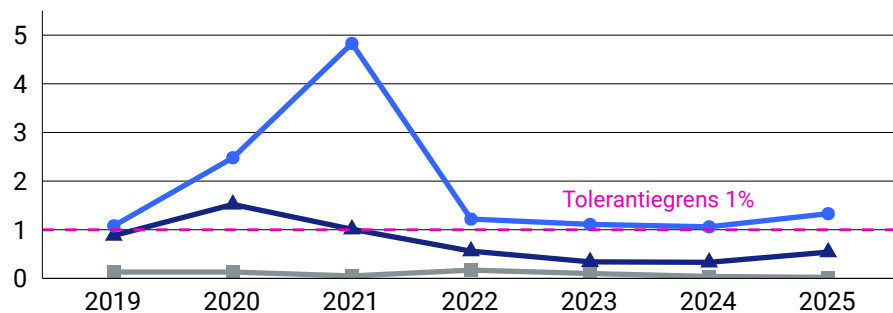
Sinds 2019 constateren we dat de fouten en onzekerheden in de verplichtingen hoger liggen dan de tolerantiegrens van 1%. In 2025 waren de fouten en onzekerheden € 6,7 miljard (1,33%). Vóór 2019 wist het Rijk jarenlang verplichtingen aan te gaan volgens de regels en binnen de foutmarge van maximaal 1%. De cijfers klopten toen en een hoge mate van rechtmatigheid van de rijksrekening leek een vanzelfsprekendheid. In de afgelopen jaren is die vanzelfsprekendheid vervlogen. De fouten en onzekerheden waren met name hoog ten tijde van de coronapandemie. In 2025 zien we het foutenpercentage stijgen, van 1,05% in 2024 naar 1,33% in 2025.

Figuur 21 Percentage onrechtmatigheid over de jaren in relatie tot tolerantiegrens

Rechtmatigheid ontvangsten en uitgaven op orde, maar overschrijding tolerantiegrens verplichtingen

Percentages

● Verplichtingen ▲ Uitgaven ■ Ontvangsten

Bij de uitgaven en ontvangsten zijn de fouten en onzekerheden ook dit jaar weer op orde en onder de 1%. Wel plaatsen wij een kanttekening bij de verklaring van goedkeuring vanwege onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten. Voor de afgerekende voorschotten hebben we geen formele tolerantiegrens. Maar dit jaar hebben wij omvangrijke fouten en onzekerheden geconstateerd: € 4,9 miljard. Ook dit is publiek geld. Daarom geven we een verklaring van goedkeuring, maar met die kanttekening (figuur 21).

In het begin van dit rapport is de verklaring van goedkeuring opgenomen, met een kanttekening. Die kanttekening betreft de volgende elementen.

Onzekerheden bij verplichtingen door directe gunningen bij Defensie

Bij de verplichtingen zijn de fouten en onzekerheden dit jaar € 6,7 miljard. Dit is hoger dan de tolerantiegrens. Dit komt voor € 3,6 miljard door de onzekerheden bij het direct gunnen van inkopen door de minister van Defensie. Hierdoor loopt de minister het risico dat zij niet de beste voorwaarden krijgt aangeboden. Mogelijk betaalt de minister daardoor bijvoorbeeld meer voor diensten en goederen dan nodig. Ook is het risico dat eerlijke concurrentie ontbreekt.

Onzekerheden bij afgerekende voorschotten door Wajong-uitkeringen bij SZW

Zoals gezegd hebben we voor de afgerekende voorschotten geen tolerantiegrens. Maar aangezien we dit jaar van € 4,9 miljard niet weten of deze voorschotten volgens de regels zijn vastgesteld, nemen wij ook dit op in onze kanttekening. Ook de afgerekende voorschotten zijn ten slotte publiek geld. De grootste bijdrage aan deze onzekerheid komt van het ministerie van SZW. De minister heeft in zijn toezicht op het UWV en de SVB te weinig aandacht voor de juistheid van uitkeringsbesluiten. De WIA wordt uit premies gefinancierd en die maken geen onderdeel uit van ons oordeel. Dit geldt niet voor de Wajong. Die wordt namelijk uit de begroting gefinancierd en die betrekken wij daarom wel in ons oordeel. Ook de kinderbijslag en de AOW zijn (deels) begrotingsgefinancierd. Voor deze laatste 2 regelingen zijn geen signalen van fouten bekend. Ook is daar het risico op fouten aanzienlijk lager, omdat deze regelingen eenvoudiger zijn. Over de Wajong heeft de minister gerapporteerd dat bij 13% van de dossiers fouten en onzekerheden zijn geconstateerd. Hierdoor kunnen mensen een te hoge of een te lage uitkering hebben gekregen. Deze 13% heeft betrekking op het aantal dossiers; de minister kan niet aantonen om hoeveel euro dat gaat. Daarom hebben wij de totale vaststelling van € 4,4 miljard als onzeker moeten aanmerken. Als de minister meer inzicht had gehad in de omvang en onzekerheden, zou het waarschijnlijk mogelijk zijn geweest om aan te tonen dat een groot deel van dit bedrag wel rechtmatig is besteed.

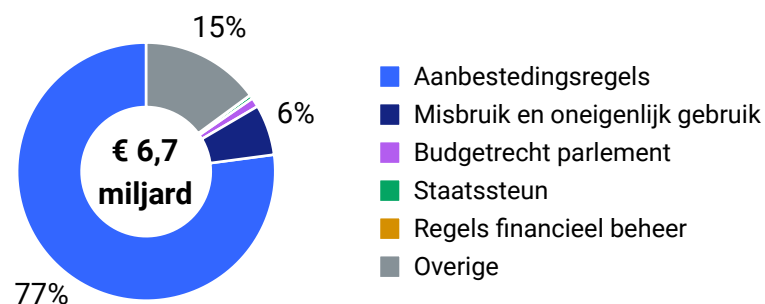
Niet in geld uit de drukken onzekerheid bij volledigheid van de belastingontvangsten

Bij belastingontvangsten bestaat altijd onzekerheid over de volledigheid doordat de Belastingdienst afhankelijk is van gegevens die belastingplichtigen zelf verstrekken. Ook bij een toereikend M&O-beleid houdt de minister altijd onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten. Dit staat onze goedkeuring niet in de weg, omdat deze onzekerheid voor een groot deel inherent is aan het belastingstelsel. Maar op onderdelen zijn de onzekerheden bij de belastingontvangsten in 2025 groter dan op basis van onze normen voor M&O-beleid acceptabel is. Er is sprake van een aanvullende onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten. Die hangt samen met tekortkomingen in het M&O-beleid voor de doelgroep mkb-bedrijven en voor de EU-brede btw op e-commerce. Deze onzekerheden kunnen wij niet betrouwbaar in geld uitdrukken.

Figuur 22 Soorten fouten en onzekerheden bij de rechtmatigheid van de verplichtingen

Veel fouten en onzekerheden bij volgen aanbestedingsregels

Percentages

Fouten en onzekerheden bij inkoop

Het totaal aan verplichtingen bedroeg in 2025 € 504,0 miljard. Een verplichting is een toekomstige betaling die de minister aangaat, bijvoorbeeld voor een bestelling of het sluiten van een contract. Voor € 6,7 miljard staat niet vast of de verplichting volgens de regels is aangegaan of dat de cijfers kloppen (figuur 22). De minister van Defensie is met € 4,4 miljard verantwoordelijk voor 65,9% van de fouten en onzekerheden. In een context van grote geopolitieke onrust en hoge druk op defensiemarkten, zien we dat een belangrijke oorzaak van fouten en onzekerheden zit in de inkoop van goederen en diensten en de naleving van aanbestedingsregels. Bij het ministerie van Defensie hebben we dit jaar geconstateerd dat meer dan voorheen is gebruikgemaakt van uitzonderingsprocedures. Die dienden om met één leverancier in zee te kunnen gaan om aan snelheid te winnen. De minister heeft echter haar keuze en redenen voor een uitzonderingsprocedure niet altijd goed onderbouwd. Dit is wel nodig. Immers, er is ook het belang van een eerlijk speelveld voor alle bedrijven en van een doelmatige inkoop. Wij merken de verplichtingen aan als onzeker.

Ook bij de andere ministeries zien we dat de aanbestedingen – voor € 835,9 miljoen – niet volgens de regels zijn gegaan (fout of onzeker). Dit zijn onder andere de departementen Financiën, VWS, BZK, IenW en JenV. Bij meerdere ministeries zien we dat het misgaat bij het gebruik van rijksbrede raamovereenkomsten. Dit zijn langlopende overeenkomsten met 1 of meerdere leveranciers over voorwaarden voor toekomstige opdrachten. Het Rijk heeft onvoldoende inzicht wanneer de maximale bedragen van deze overeenkomsten zijn bereikt. De overeenkomsten worden daardoor niet tijdig vernieuwd of verlengd.

Snel en zorgvuldig opschalen en inkopen

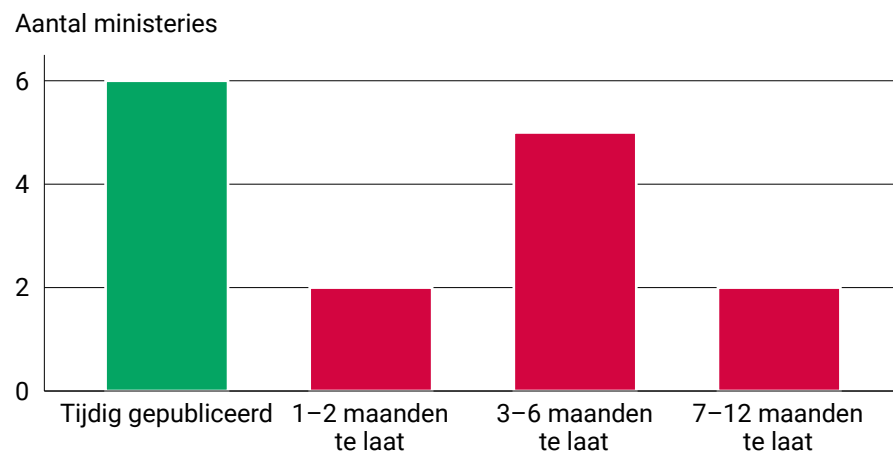
Bij crises wordt van de overheid verwacht dat zij snel en krachtdadig optreedt. Tegelijkertijd wordt van diezelfde overheid verwacht dat zij binnen de kaders van de wet opereert. De Algemene Rekenkamer controleert ook de crisis-uitgaven daarop. Sinds de eeuwwisseling werden opeenvolgende kabinetten met meer dan één 'systeemcrisis' geconfronteerd. Zo waren er de financiële crisis van 2008-2011 en de coronacrisis van 2020-2022. De energiecrisis van 2022 was voor het Europese continent de derde systeemcrisis. Bij het schrijven van deze *Staat van de rijksverantwoording* was het onduidelijk of 2026 het jaar wordt van een nieuwe systeemcrisis als gevolg van de oorlogen in het Midden-Oosten.

In een crisis kan de overheid gebruikmaken van uitzonderingsbepalingen in de wet, bijvoorbeeld door aanbestedingen direct te gunnen. Zoals beschreven in de vorige paragraaf deed de minister van Defensie dat, maar het ministerie legde de keuze voor direct gunnen en de keuze voor de gekozen leverancier niet goed vast. Wij hebben daardoor niet altijd kunnen vaststellen of de minister terecht gebruikmaakte van de uitzonderingsbepalingen. Daardoor is de rechtmatigheid van deze verplichtingen onzeker. In tijden van grote druk om snel te handelen is de kans op fouten en foutjes groter. Het is zaak om deze zo snel mogelijk te herkennen, bij te leren en bij te sturen. We zien ook goede voorbeelden uit het verleden: De minister van SZW voerde begin 2020 binnen enkele weken de NOW-regeling in (Noodmaatregel overbrugging werkgelegenheid). De regeling was succesvol om het bedrijfsleven tijdens de lockdowns overeind te houden, zo bleek uit evaluaties. Omwille van de grote spoed verstreekte de minister getroffen bedrijven in het voorjaar van 2020 op grote schaal NOW-voorschotten. Bij de afrekening daarvan, enkele jaren later, bleken er geen grote onzekerheden in de rechtmatigheid te zitten.

Een voorbeeld dus van hoe de overheid snel en rechtmatig kon handelen in een crisis. De les van deze voorbeelden: zorg dat de basis in het financieel beheer op de ministeries op orde is. Dat is inclusief juiste toepassing van wettelijke uitzonderingsbepalingen voor een crisissituatie.

Figuur 23 Inzicht in de tijdigheid van publicatie van bestuurskosten van ministeries

Niet alle ministeries publiceren tijdig over de bestuurskosten

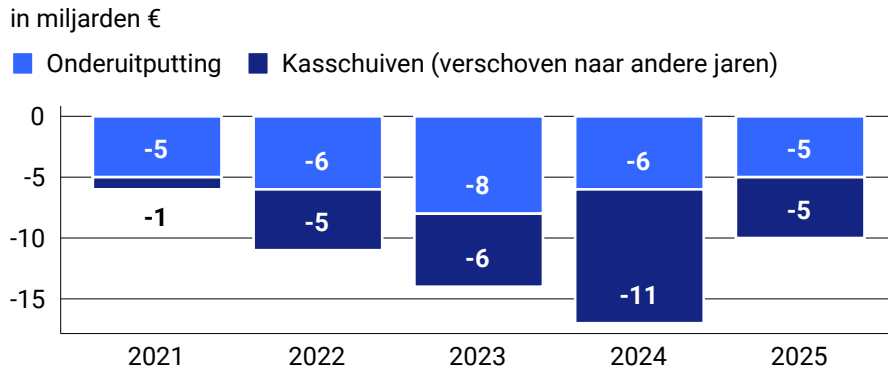
Bestuurskosten

Jaarlijks onderzoeken we de bestuurskosten. Dat zijn de kosten die de bewindspersonen maken die samenhangen met hun functie. Als ministers en staatssecretarissen hier niet zorgvuldig mee omgaan of er niet transparant over rapporteren, is dat een risico voor het vertrouwen van burgers in de overheid. Ministeries waren over 2025 over het algemeen transparant over de bestuurskosten, maar publiceerden die niet allemaal op tijd (*figuur 23*). Het totaal gepubliceerde bedrag aan bestuurskosten in 2025 over alle departementen bedraagt circa € 1,6 miljoen. Niet gepubliceerde bestuurskosten zijn onder meer de kosten voor salarissen, beveiliging, dienstauto's en pied-à-terres. Wij hebben ook onderzoek verricht naar het gebruik van het regeringsvliegtuig en luchtvaartuigen van de krijgsmacht in 2025. Onze conclusie over 2025 is positief: wij hebben geen ontoelaatbare, niet-functionele uitgaven geconstateerd.

Onrealistische ramingen en onderuitputting

We stellen vast dat de begrotingen die het parlement goedkeurt zijn gebaseerd op ramingen die ook in 2025 in veel gevallen niet realistisch waren. Veel begroot geld werd niet uitgegeven of doorgeschoven naar andere jaren. Deze respectievelijke onderuitputting en kasschuiven aan de uitgavenkant bedroegen in 2025 per saldo € 9,6 miljard (figuur 24). Aan de ontvangstenkant zaten grote afwijkingen in de ramingen van de inkomstenbelasting, overdrachtsbelasting, accijnzen, de BPM (belasting personenauto's en motorfietsen) en de kansspelbelasting (figuur 25).

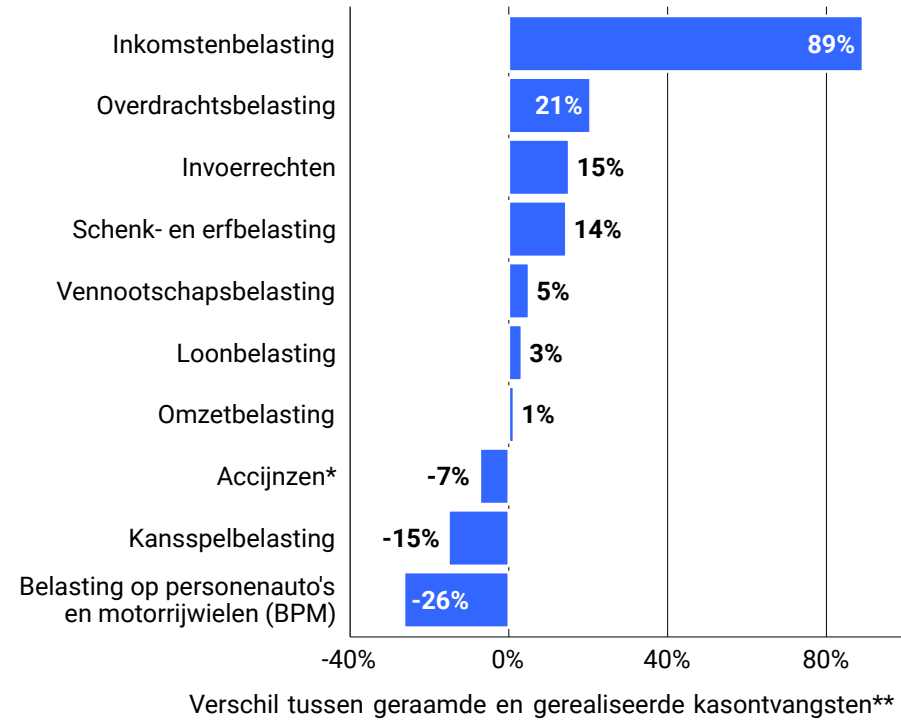
Figuur 24 Kasschuiven en onderuitputting per jaar
€ 10 miljard niet uitgegeven in 2025

Bron: Financieel Jaarverslag Rijk 2025

Figuur 25 Afwijkingen tussen raming en realisatie van ontvangsten voor het jaar 2025

Vertraging box 3 en gedragseffecten leidden tot flinke afwijkingen in belastingontvangsten

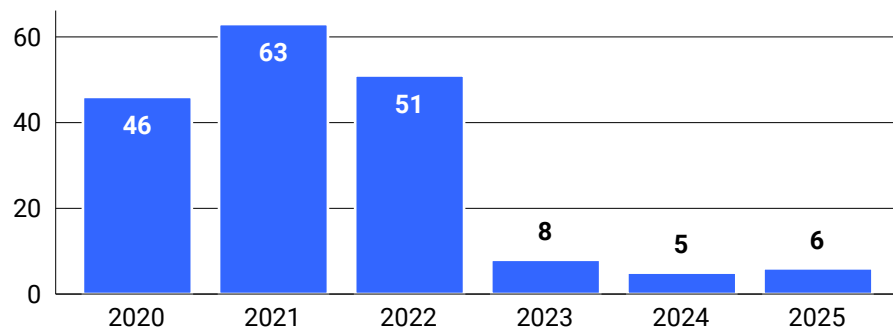
* De realisatie voor accijnzen wijkt vooral af doordat de realisatie van tabaksaccijns 24% lager was dan geraamd

** De vergelijking is gebaseerd op de ontvangstenraming uit de Miljoenennota 2025

Figuur 26 Aantal ISB's voor de jaren 2020-2025

Aantal incidentele suppletioire begrotingen sterk gedaald

Aantal incidentele suppletioire begrotingen

Bron: Financieel Jaarverslag Rijk 2025

Budgetrecht: altijd belangrijk en zeker in crisistijden

Gedurende het jaar zijn er verschillende vaste begrotingsmomenten. De cyclus start op Prinsjesdag, maar in de periode die volgt kunnen de ministers hun begrotingen bijstellen. Wanneer het volgende begrotingsmoment te lang op zich laat wachten en de minister toch al wil starten met nieuw beleid, moet de minister daarvoor een incidentele suppletioire begroting (ISB) indienen. Het aantal ISB's is afgenomen van 63 in 2021 naar 6 in 2025. Bovendien hebben ministers in veel gevallen na indiening van een ISB gewacht op een akkoord van zowel de Tweede als de Eerste Kamer. Ook dat is een positieve ontwikkeling.

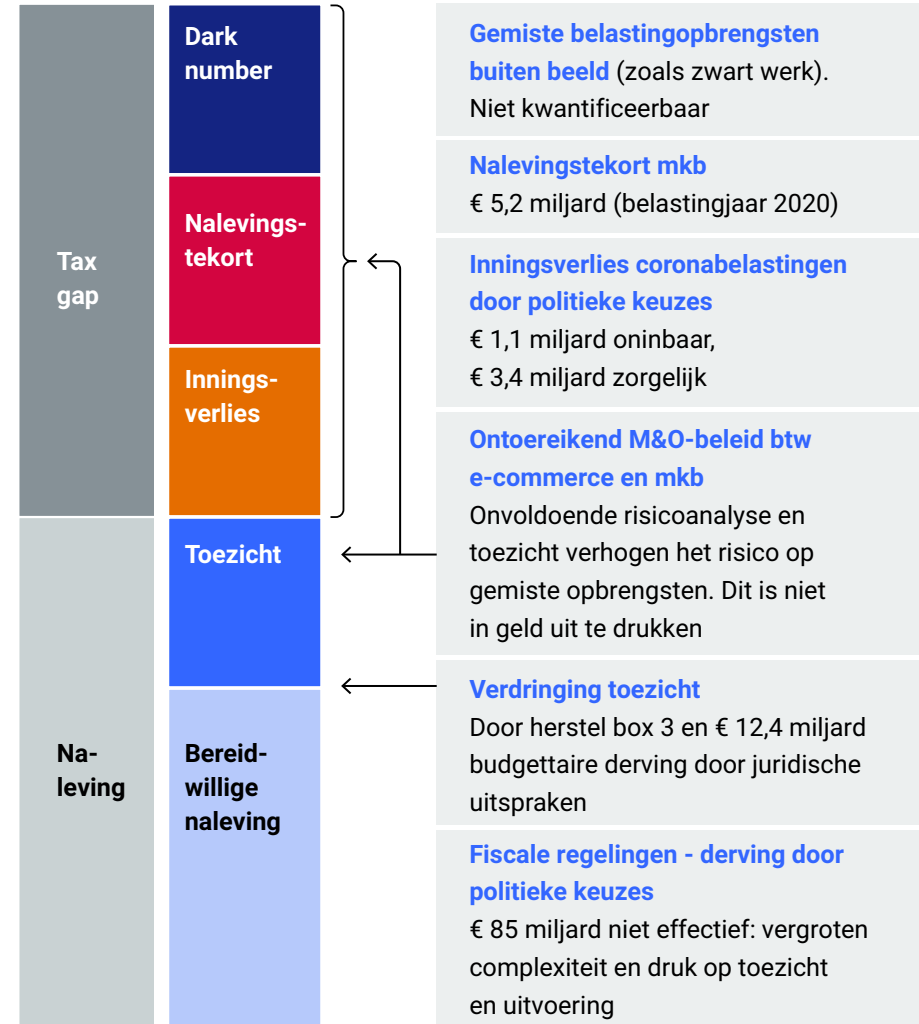
Afgelopen jaar zijn bij een aantal ministeries de begrotingen pas na 1 januari goedgekeurd. Tot dat moment mag de minister alleen bestaand beleid uitvoeren. Dat hebben de ministers het afgelopen jaar ook netjes gedaan. Hiermee hebben zij het budgetrecht van beide Kamers gerespecteerd. En dat budgetrecht is een belangrijk recht, juist in crisistijden. Maar in 2026 zien wij dat nog meer begrotingen op een nog later moment zijn goedgekeurd. Hierdoor mogen in 2026 meerdere ministers tot het moment van goedkeuring alleen bestaand beleid uitvoeren. Wij roepen beide Kamers op om begrotingen tijdig te behandelen en goed te keuren, zodat de ministers in staat zijn ook nieuw beleid uit te voeren. Want juist in een wereld die continu verandert, vragen maatschappelijke vraagstukken grote besluiten in soms relatief korte tijd.

Gemiste belastingontvangsten onvoldoende in beeld

De minister van Financiën heeft een sleutelrol bij de ontvangsten van het Rijk. Bij de ontvangsten bestaat altijd onzekerheid over de volledigheid, omdat burgers en bedrijven zelf gegevens aanleveren. Maar wij zien dat het risico op gemiste belastingontvangsten ook toeneemt door tekortkomingen in toezicht en handhaving, uitvoeringsdruk, capaciteitstekorten, complexe regelgeving en politieke keuzes. Voor een deel van deze risico's is de mogelijke omvang zichtbaar. Zo rapporteert de minister voor mkb-ondernemingen een nalevingstekort van € 5,2 miljard. Het nalevingstekort is het geschatte bedrag aan belasting dat niet wordt betaald doordat aangiften onjuist of onvolledig zijn. Tegelijkertijd is de totale omvang van gemiste belastingontvangsten niet exact vast te stellen en dus niet goed in geld uit te drukken. De Kamer krijgt veel informatie over gerealiseerde ontvangsten, maar heeft nog beperkt zicht op waar en waarom ontvangsten achterblijven. Goed inzicht wordt wel steeds belangrijker omdat de minister bij de beheersing van deze vele miljarden aan ontvangsten voor grote uitdagingen staat. Daar komt nog bij dat de totale ontvangsten blijven stijgen. De belasting- en premieontvangsten namen toe van € 416 miljard in 2024 naar € 434 miljard in 2025. Positief is dat de minister in 2025 stappen heeft gezet om het inzicht en de verantwoording te verbeteren. Ook heeft hij fiscale regelingen op zijn *high risk list* geplaatst, waarmee hij erkent dat deze regelingen grote invloed hebben op de belastingontvangsten en de uitvoerbaarheid van het stelsel (figuren 27 en 28).

Figuur 27 Verschillende factoren kunnen leiden tot verhoogd risico op gemiste ontvangsten

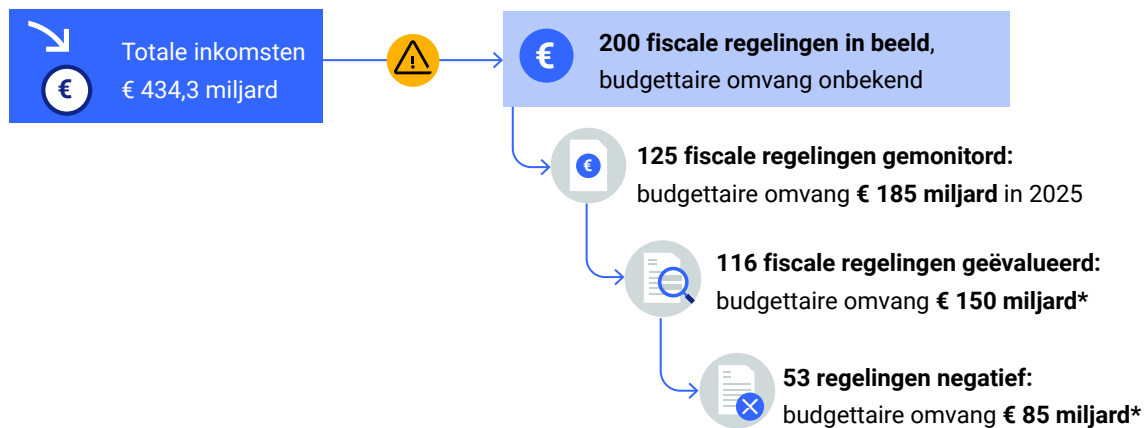
Belastingkloof: schatkist van het Rijk mist mogelijk miljarden door problemen in toezicht, uitvoering en beleid – enkele voorbeelden

Figuur 28 Uitleg mogelijke opbrengst negatief beoordeelde fiscale regelingen

Fiscale regelingen: prijskaartje van politieke keuzes

Overheidsfinanciën 2025

Oplossingsrichtingen van de minister voor aanpak fiscale regelingen:
budgettaire omvang **€ 42 miljard***

 Schrapen of aanpassen van negatief beoordeelde regelingen
=
 Budgettaire opbrengst **€ 35 miljard***

*Budgettaire omvang op basis van 2023 uit ambtelijk rapport juni 2025

5. Hoogrisicolijst: onbekende rekening voor huidige en toekomstige generaties

De maatschappelijke resultaten voor de korte en lange termijn en de bedrijfsvoering bij de rijksoverheid schieten tekort. De kosten daarvan zijn niet direct zichtbaar in de boekhouding. Maar ze leveren wel een mogelijk forse, onbekende rekening op voor huidige en toekomstige generaties.

Dit jaar publiceren we – in reactie op een verzoek van de Tweede Kamer – onze Hoogrisicolijst. Dat is een lijst met grote risico's voor het behalen van beleidsdoelen en voor de overheidsfinanciën. De lijst bestaat uit 10 hoofdrisico's met onderliggend een aantal meer specifieke risico's. Veel van deze risico's komen voort uit eerdere onderzoeken van de Algemene Rekenkamer. Andere betreffen aspecten die zich voor Nederland op lange termijn mogelijk ongunstig ontwikkelen voor de brede welvaart. Waar mogelijk geven we een indicatie van het gevolg voor budgetten en maatschappelijke kosten. Zo is bijvoorbeeld de financiële impact van niet doeltreffende of ondoelmatige fiscale regelingen als de hypotheekrenteaftrek en landbouwvrijstelling ongeveer € 89 miljard. Bij een eerdere berekening van deze regelingen – toen nog € 85 miljard – zou ombuiging € 35 miljard kunnen opleveren (*figuur 28*). En als het Rijk de doelstelling van 3% voor research & development niet haalt, kan dat op lange termijn ten koste gaan van de concurrentiepositie en economische groei van Nederland. Dat kost miljarden euro's per jaar.

Het is aan kabinet en ministers om zicht te hebben op de grote risico's voor het bereiken van hun doelen. Je zou verwachten dat de ministers zelf een dashboard met doelen en resultaten hebben, met zicht op die risico's. Maar zo'n dashboard heeft het kabinet niet. Met ons dashboard Blik op Nederland en de Hoogrisicolijst willen we een bijdrage leveren aan dat inzicht. Onze Hoogrisicolijst is niet uitputtend. Het doel is het parlement, de regering en de geïnteresseerde burger over grote risico's te informeren. De regering kan hierop reageren door maatregelen te nemen of de risico's te accepteren, een politiek-bestuurlijke afweging. De Algemene Rekenkamer gebruikt de lijst zelf ook voor haar onderzoeksprogrammering. U vindt de uitgebreide lijst op onze website, bij onze verantwoordingsrapporten. Op de volgende pagina ziet u een samenvattend overzicht (*figuur 29*).

Figuur 29 Overzicht Hoogrisicolijst

Overzicht Hoogrisicolijst

Hoge risico's voor het halen van doelen van de rijksoverheid

Overkoepelend risico

Voorbeeld onderliggend risico

Nadere toelichting en bijbehorende bedragen

Overheidsfinanciën en openbaar bestuur	Economie en arbeidsmarkt	Kennis en vaardigheden	Klimaat en milieu	Wonen
<p>⚠️ Zwakke overheidsfinanciën en dalend vertrouwen in openbaar bestuur</p> <p>🔍 Fiscale regelingen niet doeltreffend/doelmatig</p> <p>📄 € 85 miljard per jaar aan fiscale regelingen negatief geëvalueerd. Ombuiging kan maximaal € 35 miljard per jaar opleveren.</p> <p><i>Bron: Financiën, 2025</i></p>	<p>⚠️ Afzakken als concurrerende economie</p> <p>🔍 Te weinig investeren in R&D</p> <p>📄 De concurrentiepositie van Nederland in Europa verslechterde de afgelopen jaren. Nederland is gezakt naar de vijfde positie op deze ranglijst binnen Europa.</p> <p><i>Bron: IMD, 2026</i></p>	<p>⚠️ Afzakken als kennisland</p> <p>🔍 Neergaande trend basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale geletterdheid)</p> <p>📄 Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>⚠️ Veel klimaat- en milieudoelen uit zicht</p> <p>🔍 Onvoldoende beleid, geld en uitvoeringsmogelijkheden</p> <p>📄 Niet halen stikstofdoelen: schade jaarlijks € 12 tot € 15 miljard.</p> <p><i>Bron: SEO, 2025</i></p>	<p>⚠️ Aanhoudend tekort aan (betaalbare) woningen</p> <p>🔍 Knelpunten woningbouw niet in samenhang aangepakt</p> <p>📄 € 909 miljoen begroot voor 2026, bedoeld voor woningbouw.</p> <p><i>Bron: VRO, 2025</i></p>
Zorg	Binnenlandse veiligheid	Defensie, migratie en ontwikkelingssamenwerking	Bestaanszekerheid	Gelijkheid en non-discriminatie
<p>⚠️ Stijgende zorgvraag en zorgkosten</p> <p>🔍 Zorghoofdlijnenakkoord mogelijk onvoldoende effectief</p> <p>📄 Integraal Zorgakkoord en het aanvullende Zorg- en Welzijnsakkoord € 2,8 miljard.</p> <p><i>Bron: Algemene Rekenkamer, 2025</i></p>	<p>⚠️ Nederland onveiliger en onrechtvaardiger</p> <p>🔍 Fraude en witwassen krijgen te weinig aandacht</p> <p>📄 Schade € 3,4 miljard voor onjuiste afvalverwerking met milieuschade tot gevolg. € 16 miljard door witwassen en enkele miljarden door zorgfraude.</p> <p><i>Bron: WODC, 2018</i></p>	<p>⚠️ Weerbaarheid tegen crises kwetsbaarder</p> <p>🔍 Groei defensie-uitgaven naar NAVO-norm 3,5% bbp</p> <p>📄 De begroting van Defensie stijgt met € 19,3 miljard in 2035 ten opzichte van 2026. Het vereist veel extra geld en inzet om het niveau van defensie-uitgaven van Nederland te verhogen tot 3,5% van het bbp.</p> <p><i>Bron: Algemene Rekenkamer, 2026</i></p>	<p>⚠️ Meer inwoners, ook kinderen, in armoede</p> <p>🔍 Complexiteit en onuitvoerbaarheid WIA</p> <p>📄 Kwijtschelden WIA-voorschotten: >€ 91 miljoen (2030), 60-plus-maatregel: >€ 67 miljoen (2029). Kosten diverse hersteloperaties: € 578 miljoen.</p> <p><i>Bron: Financiën, 2025</i></p>	<p>⚠️ Stijgende ongelijkheid</p> <p>🔍 Middelen ontoereikend voor tegengaan discriminatie (ambitieuze doelen, weinig middelen)</p> <p>📄 Geen kwantificering beschikbaar.</p>

6. Toekomst: de blik op de lange termijn en presteren op de korte termijn

Ons verantwoordingsonderzoek laat de enorme uitdagingen zien waarvoor het kabinet staat. Het moet namelijk presteren op de korte termijn en tegelijkertijd de blik richten op de lange termijn.

Het kabinet moet heldere ambities neerzetten en resultaten boeken op gebieden als veiligheid, wonen en de economie. Het moet daarmee het vertrouwen van Nederlanders herwinnen. Dat alles te midden van turbulente internationale gebeurtenissen. Terwijl de financiële middelen en arbeidsmarkt krap zijn en middelen doelmatiger kunnen worden ingezet, en de bedrijfsvoering en uitvoering moeizaam verlopen of zelfs vastlopen. Terwijl regels complex zijn en IT-systemen en infrastructuur vaak verouderd. Budgetten ('potjes'), ministeriële verantwoordelijkheden en (als afspiegeling) parlementaire commissies zijn verkokerd. Deze zijn, in veiligheidstermen, 'niet gereed' voor de grote maatschappelijke opgaven die de werkgebieden van afzonderlijke ministeries overstijgen.

Pleidooi voor realistische overheid

Samen met 2 andere Hoge Colleges van Staat (Raad van State en Nationale ombudsman) pleitten wij dit jaar al voor 'een realistische overheid'. Die overheid doet wat zij belooft en belooft alleen wat zij kan doen. Niet alleen voor huidige, maar ook voor toekomstige generaties.

De 5 handreikingen voor een realistische overheid onderstrepen we ook hier:

1. Toon langetermijnambitie, maar schep geen onrealistische verwachtingen.
2. Betrek de praktijk vroegtijdig en expliciet bij besluitvorming.
3. Veranker het burgerperspectief in wetgeving en beleid.
4. Vereenvoudig wet- en regelgeving.
5. Werk samen als lerende overheid.

Het kabinet en het parlement streven naar een slagvaardige overheid, die samenwerkt en resultaten boekt. Wel zien we dat het coalitieakkoord slechts beperkt concrete langetermijndoelen bevat. Doelen en de bijbehorende budgetten lijken in een aantal gevallen ook nog niet synchroon te lopen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij infrastructuur (wegen, bruggen, spoor, vaarwegen), onzekere kortingen op EU-aftochten en veiligheid. Verder zien wij een uitdaging voor de invulling van de 1,5% NAVO-verplichting (naast de 3,5% voor defensie-uitgaven). Wij verwachten dat daar meer voor nodig zal zijn dan een ander label hangen aan bestaande uitgaven. Bijkomend risico is dat de invulling van de 1,5% ten koste kan gaan van andere reguliere infrastructuurprojecten.

De houdbaarheid van de overheidsfinanciën is een ander onopgelost zorgpunt. Veel niet doeltreffende en ondoelmatige uitgaven en inkomsten, waaronder de € 89 miljard aan negatief geëvalueerde fiscale regelingen, blijven daarbij nog buiten schot. Wij adviseren het kabinet onderscheid te maken tussen consumptieve uitgaven en investeringen.

Vereenvoudiging: begin bij de basis

Wij steunen van harte het streven van het kabinet naar vereenvoudiging. Dat streven is in lijn met aanmoedigingen in onze eerdere verantwoordingsonderzoeken. Eerste prioriteit daarbij is de basis op orde te brengen. Denk daarbij aan de oude en versnipperde IT-systemen en tekortschietende beveiliging. Verder merken we op dat vereenvoudigen dweilen met de kraan open is als het kabinet de uitvoeringstoetsen niet beter gebruikt. Vereenvoudiging leidt idealiter tot een slagvaardigere en efficiëntere overheid en burgers en bedrijven moeten dat merken. Nu lijkt de vereenvoudiging van belastingen en toeslagen achter de horizon te verdwijnen. We zien woorden maar nog geen budgettaire reserveringen voor aanpassingen. De taakstellingen voor overheids personeel zijn begrijpelijk: ze passen bij een doelmatige en doeltreffende overheid en ook bij de tekorten op de arbeidsmarkt. Maar taakstelling moet het resultaat zijn van vereenvoudiging en geen doel op zich.

De opzet van 'taskforces' op ministerie-overstijgende onderwerpen door het kabinet volgen wij met interesse. Bij veel van deze onderwerpen blijven de resultaten achter. Voorbeelden zijn de beveiliging van de Noordzee, de Veiligheidsstrategie, het Klimaatfonds en aspecten van de bedrijfsvoering, zoals inkopen en IT-beheer. De handelingscapaciteit van de rijksoverheid moet omhoog, maar wordt belemmerd door verkokering. Van belang is dat

er duidelijkheid bestaat over welke bevoegdheden een minister heeft als het gaat om ministerie-overstijgende onderwerpen. Het kabinet kan overwegen om daarbij slagvaardiger afspraken te maken over de coördinatie. Verder is te overwegen om nader vast te leggen en te formaliseren hoe ministers kunnen omgaan met verschillen van opvatting over ministerie-overstijgend beleid.

Bij krachtig aansturen op doelen voor de lange termijn hoort ook dat het kabinet slagvaardig en snel optreedt en bijstuurt, ook bij ad hoc-gebeurtenissen. Hiervoor is het essentieel dat overheid, politiek en maatschappij een open en lerende houding omarmen. Een afrekencultuur is uiteindelijk funest voor succes op de lange termijn. Scherpe, realistische doelen stellen, verantwoorden en bijsturen op basis van resultaten moeten de hartslag kunnen zijn van onze democratie.

Successen uit het verleden hebben laten zien dat de overheid slagvaardig kan presteren op korte en lange termijn. Ze hebben laten zien dat de democratische rechtsstaat kan werken voor burgers en bedrijven. Het is aan regering en parlement om dit ook in het nu te laten zien. Wij dragen met ons werk graag bij aan het presteren en functioneren van die rijksoverheid.

7. Reactie ministers

De ministers van Financiën en BZK hebben op respectievelijk 30 en 24 april 2026 gereageerd op de bevindingen in ons conceptrapport *Staat van de rijksverantwoording*. Hun reacties geven wij hieronder weer, die van de minister van BZK verkort. De letterlijke reacties van beide ministers vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2025.

De reactie van de ministers geeft ons geen aanleiding om een nawoord op te nemen. In grote lijnen onderschrijven de ministers onze conclusies. Wij zullen de toezeggingen en beschreven acties nauwlettend volgen.

Reactie van de minister van Financiën

“Hierbij ontvangt u mijn reactie op het conceptrapport *Staat van de rijksverantwoording 2025* (Srv). Ik wil u graag danken voor uw waardevolle inzichten. In mijn reactie ga ik in op een aantal belangrijke thema’s uit de Srv. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) reageert in een afzonderlijke brief op onderwerpen betreffende de niet-financiële bedrijfsvoering en de uitvoering in het kader van zijn coördinerende verantwoordelijkheid. Voor een reactie op uw conclusies verwijs ik u naar de bestuurlijke reacties van de betreffende bewindspersonen op uw departementale verantwoordingsonderzoeken.

Doelen, resultaten en risico’s

De Srv vraagt aandacht voor duidelijke doelen en resultaten. Ik onderschrijf dit belang. Ik ben daarom erkentelijk dat u ten opzichte van vorig jaar verbetering ziet in het rapporteren van concrete doelen en resultaten in de jaarverslagen. De Rijksbegrotingsvoorschriften schrijven momenteel al voor om in het jaarverslag per beleidsartikel de beleidsconclusies op te nemen. Daarnaast werk ik aan de uitwerking van de motie van der Lee over doelen en resultaten in begrotings- en verantwoordingsstukken. Ik heb ook kennisgenomen van uw Hoogrisicolijst. Aandacht voor risico’s is van belang om weloverwogen beleidskeuzes te kunnen maken. Het FJR en de departementale jaarverslagen besteden aandacht aan de risico’s voor de goede inning en besteding van belasting- en premiegeld, naar aanleiding van het focusonderwerp dat is opgenomen op verzoek van de Tweede Kamer.

Met veel belangstelling heb ik verder kennisgenomen van uw onderzoek naar periodieke rapportages. Met u onderschrijf ik het belang van beleids-evaluaties en het gebruik door de Tweede Kamer hiervan. Voor mijn inhoudelijke reactie verwijs ik naar de bestuurlijke reactie op het rapport ‘Evaluaties evalueren’ dat deze Verantwoordingsdag ook verschijnt.

Rijksbrede financiële bedrijfsvoering en onrechtmatigheden

Over 2025 rapporteert u 42 onvolkomenheden. De geplaatste kanttekeningen bij uw verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening neem ik serieus.

U constateert dat het aantal onvolkomenheden op financieel beheer, met name bij inkoop, is gedaald en dat de uitgaven en ontvangsten binnen de tolerantiegrens zijn gebleven. Dit is goed nieuws. Er resteren echter diverse langer durende onvolkomenheden en daarnaast zijn de onrechtmatigheden bij de verplichtingen gestegen. Vanuit de kaderstellende rol zal mijn departement zich blijven inzetten voor de versterking van het financieel beheer. Dit doen we bijvoorbeeld door het vereenvoudigen van regelgeving, zoals afgelopen jaar de Regeling Financieel beheer, en het versterken van kennisuitwisseling. Zo hebben mijn medewerkers in 2025 het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) ondersteund bij de uitvoering van hun verbeterplan. Dit zetten we in 2026 voort. Net als de Algemene Rekenkamer hecht ik belang aan naleving van de wet- en regelgeving en rechtmatige besteding van middelen, met een gedegen onderbouwing en motivatie van gemaakte keuzes. Ik zal hier blijvend aandacht voor vragen.

U merkt een niet in geld te duiden onzekerheid bij volledigheid van de belastingontvangsten op. Tevens benoemt u de verouderde systemen als risico voor de ontvangsten. Voor beide onderwerpen verwijs ik u naar de bestuurlijke reactie bij het jaarverslag IX Financiën en Nationale Schuld. Ik ga hier in op uw kanttekening bij de onzekerheid over de volledigheid van de belastingontvangsten in verband met een ontoereikend M&O-beleid en op de continuïteit IT-systemen bij de Belastingdienst.

Financiële informatie van het Rijk

De Srv 2025 geeft aan dat de begrotingen die het parlement goedkeurt gebaseerd zijn op ramingen, die in 2025 in veel gevallen niet realistisch waren. Het kabinet erkent dat ramingen zich gedurende het jaar anders ontwikkelen dan vooraf is begroot, maar ziet ook dat er verbeteringen hebben plaatsgevonden. Zo is bij begroting 2025 rekening gehouden met 7,1 miljard euro aan onderuitputting. Hiervan is 5,7 miljard euro gerealiseerd (onderuitputting en andere meevallers). Daarbij is de onderuitputting in 2025 (4,6 miljard euro) afgenomen ten opzichte van eerdere jaren (6,0 miljard euro bij FJR 2024). Deze dalende trend is ook te zien bij de kasschuiven die zijn gedaald van 11,0 miljard euro in 2024 naar 5,0 miljard euro in 2025. Ik heb in 2025 de Expertgroep Realistisch Ramen gevraagd de oorzaken van ramingsafwijkingen te onderzoeken en hoe dit te verbeteren. Het kabinet volgt de aanbevelingen op en blijft zich inzetten zo realistisch mogelijk te ramen en het beleid uit te voeren zoals dat is begroot.

Naast realistische begrotingen zet ik mij in voor een ordentelijk begrotingsproces. Met de Algemene Rekenkamer deel ik het belang van tijdige autorisatie van de begrotingen. Een goedgekeurde begroting draagt bij aan stabiliteit en geeft duidelijkheid over het te voeren beleid. Dit is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het kabinet en het parlement.”

Reactie van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Integrale beveiliging rijksoverheid

De minister wijst erop dat de rijksoverheid werkt aan versteviging van het informatiebeleid. Zo is het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst Bijzondere Informatie (VIRBI) recent geactualiseerd en wordt er rijksbreed gewerkt aan voorzieningen voor het delen van hooggerubriceerde informatie. Ook wordt gewerkt aan versterking van de digitale weerbaarheid van de rijksoverheid, als basis voor informatiebeveiliging. De minister erkent dat het nodig is de rijksbrede inzet op weerbaarheid te verstevigen om klaar te zijn voor een acute toename van dreiging. Om de eigen weerbaarheid tegen militaire en hybride dreiging en tegen ondermijning versneld te versterken, is een programmatische aanpak opgezet: de versnellingsopgave weerbaarheid. Voor versterking van het brede bedrijfsvoeringsdomein kiest het kabinet voor een gefaseerde uitvoering. Alle rijksorganisaties werken aan een actualisatie van hun te beschermen belangen, passend bij het huidige dreigingslandschap en de maatschappelijke context.

IT-beheer en informatiebeveiliging

De minister erkent dat de overheid in turbulente tijden dreigingen het hoofd moet kunnen bieden en burgers moet kunnen beschermen. In het coalitieakkoord is daarom opgenomen dat het kabinet werkt aan het structureel versterken van de digitale weerbaarheid en het doelgericht afbouwen van strategische afhankelijkheden.

Taakstelling

De minister deelt onze conclusie dat er enkel algemene doelen zijn geformuleerd, maar deelt niet dat het kabinet moeite zou hebben met de taakstelling. Het kabinet-Schoof heeft afgesproken dat ministers zelf verantwoordelijk zijn voor de invulling van de taakstelling. De effecten van de individuele keuzes moeten tot en met 2029 zichtbaar worden. Ministers verantwoorden zich hier individueel over bij begroting en jaarverslag. Voor de bedrijfsvoering zijn, in interdepartementaal verband, gemeenschappelijke uitgangspunten voor de taakstelling geformuleerd. De minister ziet het als positief dat in 2025 de eerste stappen zijn gezet en effecten zichtbaar worden. Zo is de externe inhuur voor het eerst in jaren gedaald en is het aantal ambtenaren minder hard gestegen.

Slagvaardige overheid

Het pleidooi van de Algemene Rekenkamer om te komen tot een realistische overheid vertaalt de minister naar concrete acties in het licht van de ambitie om te komen tot een slagvaardige overheid.

De rijksdienst heeft in de loop van de tijd opgavegerichte samenwerkingsvormen ontwikkeld. Voor de meest complexe, strategische en domein-overstijgende opgaven schieten die tekort. Een verdergaande samenwerkingsvorm is noodzakelijk. Het kabinet zet daarom in op een slagvaardige overheid die duidelijk kiest, stuurt op doelen, samenwerkt en levert. Met de oprichting van de taskforces – en in het bijzonder de taskforce slagvaardige overheid – geeft het hier invulling aan.

Om het leveringsvermogen van de overheid te verbeteren en te versnellen heeft het kabinet 6 taskforces ingericht die focussen op versnelling van de woningbouw, stikstof, asiel en migratie, toekomstige welvaart en vestigingsklimaat, ondermijning en een slagvaardige overheid. Deze taskforces hebben specifiek de opdracht te leveren en te versnellen op deze terreinen.

Ook vergroot het kabinet hierbij het lerend vermogen van de rijksdienst.

Binnen de taskforce slagvaardige overheid werkt het kabinet – met de staatssecretaris van BZK als coördinerend bewindspersoon – aan een actieagenda met 4 inhoudelijke actielijnen:

- vereenvoudiging van beleid en regelgeving;
- vernieuwing en productiviteitsverhoging rijksdienst;
- doorbreken van de ‘Haagse muren’;
- uitstekende (digitale) publieke dienstverlening.

De taskforces zijn het platform waar ministers hun verschillende opvattingen over ministerie-overstijgende opgaven kunnen beslechten. Het kabinet monitort en is van plan te leren van de successen en belemmeringen in deze taskforces. Waar nodig neemt het vervolgstappen.

Coördinerende bevoegdheid

Voor duidelijkheid over de bevoegdheden van een (coördinerend) minister bij ministerie-overstijgende onderwerpen verwijst de minister naar het ‘handelingskader coördinerende bewindspersonen’.

Bijlagen

Bijlage 1 Over het verantwoordingsonderzoek en duiding verschillen EMU – rijksrekening

Voor informatie over de specifieke onderdelen in het verantwoordingsonderzoek inclusief normenkaders, verwijzen we naar onze website www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2025.

Door afronding kunnen totaalcijfers soms afwijken.

Het conceptrapport is voor publicatie nog gecorrigeerd op taalkundige en feitelijke onjuistheden, dit geldt eveneens voor de bijlage Hoogrisicelijst. Hierdoor zijn er enkele afwijkingen tussen de definitieve versie van de rapporten en de conceptversies die zijn voorgelegd voor bestuurlijke reactie. De strekking van de rapporteren is hierdoor niet veranderd.

Verschil rijksrekening en EMU-cijfers

De minister van Financiën verantwoordt in het Financieel Jaarverslag van het Rijk verschillende financiële cijfers. Naast de kasontvangsten en kasuitgaven in de rijksrekening communiceert de minister inkomsten en uitgaven die relevant zijn voor EMU-saldo en EMU-schuld. Deze EMU-cijfers zijn opgesteld op transactiebasis volgens het Europees Systeem van Rekeningen (ESR 2010).

Wij lichten hieronder toe hoe de door ons gecontroleerde financiële gegevens van de rijksrekening verband houden met de totale door de minister van

Financiën verantwoorde netto-overheidsuitgaven en hoe deze zich verhouden tot de EMU-cijfers.

In bijlage 4 en bijlage 5 van het Financieel Jaarverslag van het Rijk legt de minister uit hoe de cijfers tot stand komen. Het totaalbedrag van € 499,6 miljard aan netto-uitgaven van de rijksoverheid in 2025 bestaat uit € 313,3 miljard begrotingsgefinancierde netto-uitgaven en € 186,3 miljard premiegefinancierde netto-uitgaven. Wij geven een financieel oordeel bij de genoemde € 313,3 miljard.

Vanuit de € 499,6 miljard aan netto-uitgaven komt de minister tot het EMU-netto-uitgavenbedrag van € 447,1 miljard door enkele mutaties toe te passen. Sommige bedragen tellen namelijk niet mee voor het EMU-saldo. Dit zijn onder andere:

- het verstrekken van studieleningen;
- de bijdrage van het Rijk aan de sociale fondsen;
- opbrengsten van het verkopen van staatsdeelnemingen.

Wij hebben onze controle niet gericht op de juistheid van deze mutaties en de toelichting daarop van de minister in bijlage 5 van het Financieel Jaarverslag van het Rijk.

De totale inkomsten op kasbasis van € 434,3 miljard bestaan uit € 289,2 aan belastingontvangsten en € 145,2 miljard aan premie-inkomsten. De premieontvangsten zijn daarmee de grootste collectieve ontvangsten. Hiervan is € 118,7 miljard door de Belastingdienst geïnd aan premies voor volks- en werknemersverzekeringen, zoals AOW, en WW en de Zorgverzekeringswet. Het andere deel bestaat uit ongeveer € 26,5 miljard aan nominale zorgpremies die rechtstreeks aan zorgverzekeraars zijn betaald. Van € 434,3 miljard aan totale inkomsten op kasbasis komt de minister tot het totaal van € 432,5 miljard voor belastingen en premies op EMU-basis door enkele mutaties voor kas-transverschillen toe te passen.

Bijlage 2 Overzicht fouten en onzekerheden rijksrekening

Tabel 1 Overzicht van fouten en onzekerheden bij de rijksrekening 2025

		Bedragen (in miljoenen €)	%
Uitgaven	Totaalbedrag rijksrekening	377.483,8	100
	Fouten en onzekerheden in rechtmatigheid	1.823,3	0,48
	Fouten en onzekerheden in betrouwbaarheid en ordelijkheid	202,2	0,05
	Totaal fouten en onzekerheden	2.025,5	0,54
Ontvangsten	Totaalbedrag rijksrekening	388.495,3	100
	Fouten en onzekerheden in rechtmatigheid	51,3	0,01
	<i>Onzekerheid over volledigheid belastingontvangsten</i>	(!)	<i>Niet in geld uit te drukken</i>
	Fouten en onzekerheden in betrouwbaarheid en ordelijkheid	33,1	0,01
Totaal fouten en onzekerheden	84,4	0,02	
Verplichtingen	Totaalbedrag rijksrekening	504.013,9	100
	Fouten en onzekerheden in rechtmatigheid	6.360,4	1,26
	Fouten en onzekerheden in betrouwbaarheid en ordelijkheid	318,2	0,06
	Totaal fouten en onzekerheden	6.678,6	1,33

De totaalbedragen in deze tabel voor uitgaven, ontvangsten en verplichtingen zijn exclusief de bedragen die onder de artikelen geheim zijn verantwoord bij Binnenlandse Zaken, Defensie en Justitie en Veiligheid. Deze controleren wij wel, maar de uitkomsten rapporteren wij niet in dit rapport. Voor ontvangsten geldt dat de voordelige eindsaldi van de begrotingsfondsen uit voorgaand jaar niet zijn meegeteld.

Bijlage 3 Tolerantiegrensoverschrijdingen begrotingshoofdstukken

Tabel 2 Begrotingshoofdstukken waarbij één of meer tolerantiegrenzen op het niveau van het hoofdstuk als geheel is overschreden in 2025

Hoofdstuk	Stroom	Grondslag	Verantwoord bedrag (€ mln.)	Fouten en onzekerheden (€ mln.)	Tolerantie-grens (€ mln.)
V Buitenlandse Zaken	Saldibalans	Betrouwbaarheid en ordelijkheid	2.709,8	417,1	54,2
VI Justitie en Veiligheid	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	4.365,9	195,5	87,3
	Baten-lastenagentschappen	Betrouwbaarheid en ordelijkheid	4.365,9	108,7	87,3
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Verplichtingen	Rechtmatigheid	4.677,0	119,8	93,5
	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	1.858,4	164,8	37,2
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	683,2	100,5	25,0
	Afgerekende voorschotten	Rechtmatigheid	5.441,5	139,4 *	272,1
IXB Financiën	Uitgaven en ontvangsten	Rechtmatigheid	264.225,2	Niet in geld uit te drukken	1.000,0
X Defensie	Uitgaven en ontvangsten	Rechtmatigheid	16.172,3	555,8	323,4
XIII Economische Zaken	Verplichtingen	Rechtmatigheid	3.772,8	28,7 *	75,5
	Uitgaven en ontvangsten	Rechtmatigheid	3.691,3	36,8 *	73,8
	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	1.849,0	132,4	37,0
XIV Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	Verplichtingen	Rechtmatigheid	2.776,6	41,0 *	55,5
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Afgerekende voorschotten	Rechtmatigheid	20.550,8	4.420,5	1.027,5
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	1.015,5	95,3	25,0
	Baten-lastenagentschappen	Betrouwbaarheid en ordelijkheid	1.015,5	21,0 *	25,0

Hoofdstuk	Stroom	Grondslag	Verantwoord bedrag (€ mln.)	Fouten en onzekerheden (€ mln.)	Tolerantie-grens (€ mln.)
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp	Verplichtingen	Rechtmatigheid	2.143,9	208,1	42,9
	Verplichtingen	Betrouwbaarheid en ordelijkheid	2.143,9	200,4	42,9
	Uitgaven en ontvangsten	Rechtmatigheid	3.856,2	128,3	77,1
XX Asiel en Migratie	Baten-lastenagentschappen	Rechtmatigheid	1.111,9	29,5	25,0
XXII Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	Uitgaven en ontvangsten	Rechtmatigheid	9.580,2	214,6	191,6
K Defensiematerieelbegrotingsfonds	Verplichtingen	Rechtmatigheid	19.201,8	4.314,6	384,0

*= de tolerantiegrens wordt overschreden door de statistisch berekende maximale fout en/of onzekerheid

Bijlage 4 Literatuur

Algemene Rekenkamer (2024). *Vizier op de vervanging van de onderzeeboten, deel 2; de verwervingsfase doorgelicht*. Algemene Rekenkamer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2025a). *Tussenrapportage onderzoek WIA-problematiek bij UWV*. Algemene Rekenkamer, 8 april 2025.

Algemene Rekenkamer (2025b). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van VWS*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2026a). *Blik op Nederland: Dashboard Doelen en Resultaten*. Algemene Rekenkamer, <https://blikopnederland.rekenkamer.nl/>, geraadpleegd op 26 maart 2026.

Algemene Rekenkamer (2026b). *Naar een realistische overheid*. Een gezamenlijke notitie van de president van de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman en de vicepresident van de Raad van State. Algemene Rekenkamer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026). *Hoogrisicolijst. Hoge risico's voor Nederland, stand voorjaar 2026. Bijlage bij de Staat van de rijksverantwoording 2025*. Den Haag: eigen beheer.

Algemene Rekenkamer (2026d). *Meer dan een rapport; Inzichten uit en gebruik van periodieke rapportages*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026e). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van BHO*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026f). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van BZK, gemeentefonds en provinciefonds*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026g). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Defensie en Defensiematerieelbegrotingsfonds*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026h). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026i). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van JenV*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026j). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van KGG*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026k). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van VWS*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

IMD (2026). *World Competitiveness Ranking*, International Institute for Management Development, geraadpleegd op 30 april 2026.

Ministerie van BZK (2026). *Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2025*. Den Haag: eigen beheer, 2026

Ministerie van Defensie (2024). *E-brief deelproject 'Groot pantserwielvoertuig Boxer'*. Ministerie van Defensie, 23 september 2024.

Ministerie van Financiën (2025a). *Kansen voor lagere tarieven en beter beleid. Aanpak Fiscale Regelingen voor een eenvoudiger en beter belastingstelsel*. Den Haag: 30 juni 2025.

Ministerie van Financiën (2025b). *Voorjaarsnota 2025*. Tweede Kamer, Kamerstuk 36 725, nr. 1.

Ministeries van JenV en BZ (2023). *Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden*, Onder coördinatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 30 821, nr. 178.

Ministerie van VRO (2025). *Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (XXII) voor het jaar 2026*. Tweede Kamer, Kamerstuk 36800 XXII, nr 1. Den Haag, 2025.

Tweede Kamer (2022). *Motie van de leden Sneller c.s. over een rapporteringstolerantiegrens van 1% voor de rijksrekening*. Tweede Kamer, Kamerstuk 36 100, nr 8. Den Haag, 2022

Tweede Kamer (2025a). *Handreiking periodieke rapportages. Hoe goed werkt het beleid en wat kan beter?* Tweede Kamer, 2025.

Tweede Kamer (2025b). *Voor een Kamer die Werkt*. Eindverslag. Tweede Kamer, 8 april 2025.

Tweede Kamer (2025c). *Programma doorontwikkeling F-35; Vijfentwintigste voortgangsrapportage project Verwerving F-35*. Kamerstuk 26488, nr. 478, 24 juni 2025.

Tweede Kamer (2026). *Motie van het lid Van Eijk*. Kamerstuk 31 865, nr. 295: *Verbetering verantwoording en begroting*. Tweede Kamer, 14 januari 2026.

SEO (2025). *Stikstofuitstoot en stikstofbeperkingen. Wat is de schade?* Stichting Economisch Onderzoek (SEO), 2025.

WODC, Unger e.a. (2018). *Aard en omvang van criminele bestedingen*. Universiteit Utrecht, 2018.

Algemene Rekenkamer

Afdeling Communicatie

Postbus 20015

2500 EA Den Haag

070 342 44 00

voorlichting@rekenkamer.nl

www.rekenkamer.nl

De tekst in dit document is vastgesteld op 15 mei 2026.

Dit document is op 20 mei 2026 aangeboden aan de

Tweede Kamer.

Den Haag, mei 2026